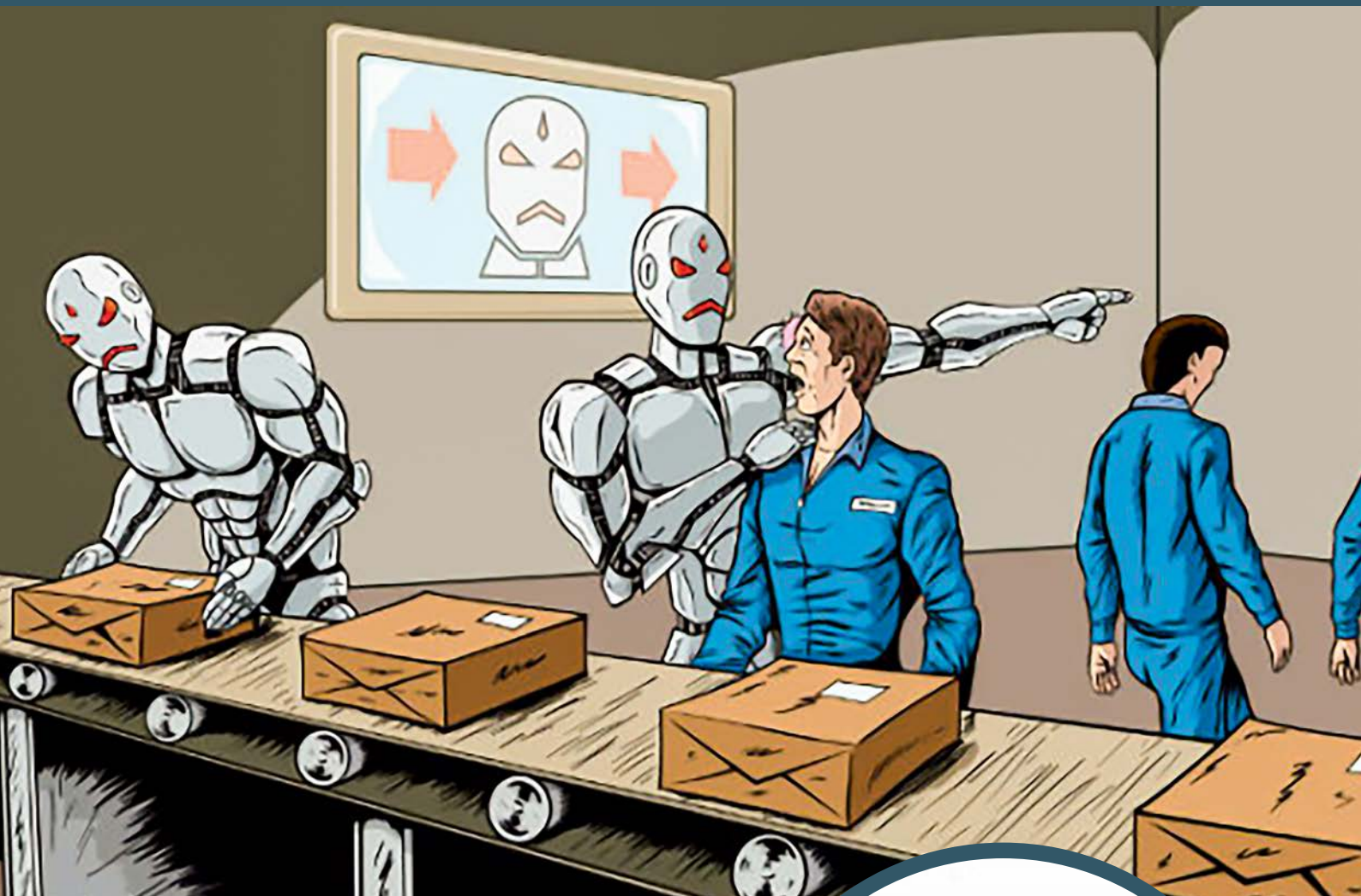

Művelődés – Népfőiskola – Társadalom

A MAGYAR NÉPFŐISKOLAI TÁRSASÁG KIADVÁNYA – 2016/4

„Jobb polgárt, jobb hazafit, s jobb embert nevelni, ez a népfőiskola célja” (Móricz Zsigmond)

Robotica

A globalizáció fázisai

Kitörési esély

A szabadművelődési
intézményrendszer

Tartalom

A dolgozók védelmére kell koncentrálni a munkahelyek védelme helyett	3
Kitérés esély	4
Amit a termőföld mai szabályozásáról mindenkinek tudnia kell	16
Amit tudnunk kell a föld nemzetstratégiájáról	19
Tanulás időskorban: a sikeres idősödés szellemi tengelye	22
Gyógyítás és szépség	24
Készülj fel a végső fázisra, ami a feje tetejére állíthatja az egész világot!	25
Maróti Andor – A felnőttképzés nemzetközi hírnévcsarnokának tagja	27
Nekünk elismerés, hogy kitüntethettük Renkecz Józsefet	27
„Csak a szokásos” Erzsébet-napi vásár a Szentcsalád téren	29
Célba ért a berettyóújfaluiak ajándéka Székelylengyelfalván	30
KÖLESDI NÉPFŐISKOLA: Gazdag Ferenc előadása Szinnyi Merse Pál életéről és művészetéről	30

A Magyar Népfőiskolai Társaság folyóirata

Felelős kiadó az MNT elnöksége
Felelős szerkesztő: Dr. Szigeti Tóth János
Szerkesztő: Mihályfi Márta
Tördelőszerkesztő: Kit Bt.
Készült a Bonex-Press nyomdában

Szerkesztősége: 1138 Budapest, Révész u. 2/c
www.nepfoiskola.hu
mnt@nepfoiskola.hu

ISSN: 1218-1455

A kiadvány megjelenésének támogatója:
Nemzeti Kulturális Alapprogram

A dolgozók védelmére kell koncentrálni a munkahelyek védelme helyett

Indulatos viták keletkeztek idén a PISA eredmények miatt, mivel a magyar diákok eredményei jelentősen romlottak a nemzetközi mérések szerint. Szerencsésebb országokban folyamatosan – a számukra referencia országok eredményeit figyelik, s komoly szakmai elemzés közben a tanulság levonása, jövőt célzó irányváltássá válik. Másutt, mint nálunk a szűkebb szakmai körökön kívül senki nem foglalkozik ilyesmivel. Most mégis felkerült a téma a fülrepszító napi, politikai trombita- hangzavar tetejére. A legmagasabb körökig többen megszólaltak, bár ne tették volna! Egyesek arra vetemedtek, hogy ez a vizsgálatfajta nem megfelelő, vagy nem fejezi ki az átfogó oktatási trendeket, mások meg azt akarták bizonyítani, hogy a 2010 előtti kormányok bűne az eredmény. Hát nem szomorú? A lealacsonyodott szintre került közpolitikai viták martaléka lett egy mélységes veszély: az oktatás, kultúra szintsüllyedése és a népesség tudás és képesség állományának vészterhes stagnálása, visszaesése. Egyre több jele a növekvő zűrzavarnak, a külföldre menekült magyar munkavállalók kritikus és növekvő aránya és a munkaadók egyre hangosabb aggodalma a hazai munkaerőhiányról. Kétséges vajon milyen eséllyel nézünk szembe a következő évtizeddel?

Mostani lapszámunkban is foglalkozik egy írás a digitalizáció és a globalizáció kapcsolatával, mivel rendszeres feladatunknak tartjuk, hogy felhívjuk a figyelmet a jövő lehetőségeire és veszélyeire. Richard Baldwin amerikai kutatónak jelent meg a közelmúltban a *The Great Convergence* c. könyve. Érdekes aktuális összefüggést is talál Baldwin a globalizáció újabb hulláma és a között, hogy miért szavazták ki magukat a britek az EU-ból, vagy hogy miért a magát a cserben hagyott emberek megmentőjeként beállító Trump nyerte az elnökválasztást. Baldwin szerint a fejlett világban az alsó középosztálybeliek csökkenő jövődelme miatt érzett düh teljesen racionális, reakciójuk viszont nem az. A tudásalapú globalizáció szíve ugyanis a technológia, nem pedig a migráció, vagy a kereskedelem, ezért ez utóbbiak korlátozása nem jelent megoldást a csaldódt rétegek számára. A szabad kereskedelmet, vagy a munkaerő szabad áramlását hibáztatva rosszul diagnosztizáljuk a problémát mondja. Az import-

vámokkal, és egyéb protekcionista, a világtól való elzárkózás felé mutató intézkedésekkel egy XXI. századi problémára próbálunk meg egy XX. századi megoldással reagálni, ami nem fog működni, mert egyszerűen elavult.

Fontos látni, hogy a fejlett országok képzetlen, alsó-középosztálybeli tagjai a jövőben nem a hasonló helyzetben lévő kínaiakkal fognak versenyezni, hanem a robotizációval. A munkahelyek védelme helyett ezért a dolgozók védelmére kell koncentrálni, annál is inkább, mert nyakunkon a globalizáció utolsó, harmadik fázisa, ami mindent boríthat.

Ami miatt lapunkba került a cikk, Baldwin szerint **„Kulcsfontosságú az oktatás fejlesztése is: a fiatalokból nem túlspecializált szakbarbárt kell nevelni, hanem olyasvalakit, aki képes alkalmazkodni az egyre gyorsabban változó világhoz, így természetesnek veszi az élethosszig tartó tanulás folyamatát.”**

Büszkék vagyunk arra, hogy 2016-ban sem adtuk fel, valami saját magunknak szóló olcsó hízelgéssel, s az év, számunkra legfontosabb szakmai vállalkozásként az Európai Felnőttképzési Szövetség Kialtvány a XXI. századi felnőttkori tanulásért c. vitaanyagának beható megvitatására és alkalmazására fordítottuk a figyelmünket. A fejlett európai nemzetek közössége tudni illik az a közösség, amelyre érdemes a tekintetünket szegezni. Ezt a munkát folytatjuk 2017-ben is.

XXI. század? Sajnos a nyakunkon maradt még bőven a XX. század nyúgeiből is. A Társaságunk évek óta módszeresen foglalkozik a földkérdéssel. Szakértők szerint soha nem tespedt rá a magyar vidékre ilyen mértékben a nagybirtok és az oligarchák világa, mint ma. Lapszámunkban újabb fontos dokumentumokat teszünk közzé. Figyelmes olvasást kíván a felelős szerkesztő.

2016 december

Előző 2016/3. számunkban közzétettük a *Művelt nép – emelkedő ország c. 2010-ben keletkezett tanulmányunkat. Lásd a Vergődés – vagy inkább remény és mosoly? c. bevezetőt. Ígéretünk szerint itt közöljük a második részt, vagyis a folytatását. A jövő közösségi művelődés lehetséges, javasolt modelljéről és programjáról. Akkori javaslatunkat most is életképesnek és szakszerűnek, vitaképesnek tartjuk.*

a szerkesztők

Kitörési esély

A szabadművelődési intézményrendszer jövő modellje és abban a népfőiskolák helye

A háttér tanulmány célja

A *Minőség a kultúrában. Magyarország kulturális stratégiájának alapjai* c. munka alapján készült el a háttér tanulmány *Művelt nép – emelkedő ország* címmel (2009. november). Az esszé jellegű vázlatról folyó eszmecsere alapján született a javaslat, hogy készüljön egy részletesebb tervezet a szabadművelődés intézményrendszerének működésére vonatkozóan, amely egyben vázolja az oktatás más szektoraihoz, valamint a társadalmi élet egyéb alrendszeréhez (szociális szféra és gazdaság) való integráns kapcsolódást is. Ez a tanulmány az előző háttér tanulmány szerves tartozékaként, az iskolán kívüli népművelés és a népfőiskolák hazai történetén, a mai helyzet ellentmondásainak felszámolásán és a nyugati országokban megvalósult modellek alapján készült vázlat. A konkrétság meghatározott szintje részben korlátozott, azt hosszas, széleskörű további konzultációk és az oktatás, képzés és kultúra intézményrendszerével kapcsolatos átfogó kormányzati újjáépítési elképzelések részletesebb ismerete teszik csak lehetővé. A mellékletben szemléletes ábra foglalja össze a tervezett szabadművelődési intézményrendszer struktúráját (1.sz.melléklet) továbbá a 2.sz. melléklet áttekinti az intézményi és döntéshozatali feladatok és hatáskörök rendszerét. Ez a munka megvitatás céljából készült és nem tekinthető véglegesnek.

Magyar intézménytörténeti tradíciók a XX. században

Klebsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter a Nemzetgyűlés 1926. május 11-i ülésén: „*a népművelésnek, ahol mi helyt egy számottevő reform kezdődik... igen nagy összegekre van szüksége...*”

A 20. században, 1907-ben vetődött fel újra parlamenti szinten a felnőttoktatási törvény létrehozásának szükségessége. Az 1908-as Apponyi-féle törvényjavaslat kimondta, hogy a népművelésre szükséges összeget évről-évre biztosítani kell a költségvetésben. Klebsberg Kunó fellépése az iskolán kívüli népművelés érdekében a 20-as években fogalmazódott meg konkrétan. Klebsberg elsődleges céljai közé tartozott a több mint egymillió analfabéta írásra, olvasásra megtanítása. Programja szerint erősíteni és öntudatosá kell tenni a nemzeti érzést, fejleszteni kell a széles néprétegek gazdasági kultúráját, állampolgári nevelésre és a gyakorlatibb felnőtt, gazdasági szakoktatásra buzdított. A felnőttoktatás fogalmába sorolták a műkedvelő színjátszást, a leveletoztatást és a népfőiskolákat.

Az 1923-as tervezet meghagyta a minisztérium főfelügyeleti jogát az Iskolán kívüli Népművelési Felügyelőség kezében. A terv előírta, hogy öt éven belül minden 5000 lakos feletti településen létre kell hozni a bentlakásos népfőiskolát. *A tervezet kötelezővé tette az iskolán kívüli népművelésben való részvételt 15-21 év között és az analfabéta oktatásban 35 éves korig.* Az 1928-ban megrendezésre került Egyetemes Tanügyi Kongresszuson kifejtették, hogy a népművelésnek, mint nemzetalkító tényező elorsodadásának megakadályozására a népművelést intézményesíteni kell. Javasolták az Országos Népművelési Tanács felállítását. Szorgalmazták, hogy a testnevelés és a népművelés között szorosabb kapcsolat alakuljon ki, s a gazdasági szakoktatás erősítésére népfőiskolák létesítendők. Szorgalmazták, hogy a mozik, múzeumok, színházak játszanak nagyobb szerepet a népművelésben. A középpontba a népművelési otthonok, népházak és népkönyvtárak felállítása került. A népművelési titkárok 1935-ös országos értekezlete az alaptörvény helyett egy ún. keret törvényt javasolt, tekintettel a népművelés „alkalmazkodó természetére” (értsd sokszínűségére). A 35-45 közötti évtized a magyar népfőiskolák „aranykora”. A II világháborút követő szabadművelődési periódus az 1935-'45 közötti szakasz közvetlen folytatódását jelentette. A népfőiskolák elindításában a sárospataki református kollégium volt a kezdeményező, majd az evangélikusok folytatták, s végül a katolikus egyház berkeiben vált kiterjedt országos mozgalmá és intézményrendszeré. A népfőiskolák történetében külön hely illeti meg a KALOT egyesületet. A *Katolikus Agrárifjúsági Legényegyletek Testülete* folytatója volt annak a mozgalomnak, amely Legényegyletek címen a 19. század közepétől *Kolping* német lelkész munkássága révén alakult meg, és jutott el hozzánk is. A KALOT-t szervezte újjá Szegedről indítva két jezsuita szerzetes, *Kerkai Jenő* és *Nagy Töhötöm*. A KALOT négyes programja így hangzott: *Krisztusibb embert; Műveltebb falut; Életerős népet; Önérzetes magyart.* 1930-31-ben a mezőgazdasági szakoktatás terén működő 18 féle, összesen 49 intézményben tanuló 1803 főből 12% tartozott az ún. *kisegyzisztenciához*, míg a népfőiskolások foglalkozási megoszlásában a *döntő többséget ők tették ki.* Egy további fontos vonás, hogy az *iskolához nem jutó, fiatal generáció* képviselői voltak a résztvevői a népfőiskoláknak. A hallgatók 5/6-a 30 év alatti, melynek fele 16 és 24 év közötti volt. A nők közel egyenlő részvétele még fel sem merülhetett. A 119 népfőiskolából 90 volt férfi, 14 női és mindössze csak 15 népfőiskola hallgatósága volt vegyes összetételű. A nevelők és vendégelőadók foglalkozási kategóriájában a legtöbb a lelkész és a tanár volt. Az ún. vendégelőadók között már sokkal több a hivatásos (gimnáziumi, egyetemi tanár, mérnök) szakemberek aránya.

Az a tény, hogy az állandó tanárok 1/3-a 30 év alatti volt és több mint a fele 40 év alatti, mutatja, hogy a népfőiskolákban a jövő magyar társadalmának képviselői találkoztak.¹ 1941-ben alakult meg a Népfőiskolai Tanács, amelynek tagjait valamennyi történeti egyház képviselője alkotta. A 30-as években a népiek és a népi baloldal, továbbá a szociáldemokraták is szerveztek népfőiskolákat. Szellemi kovászként a népi írók játszották a legnagyobb szerepet, Móricz Zsigmonddal az élen.

Az új település szintű szabadművelődési modell

A helyi társadalom szintjén működő intézményi modell megalapozását tartjuk a legfontosabbnak és a kiindulópontnak. A település típusok rendszerében is, és általában is az alulról felfelé építkezés elvét tartjuk követendőnek, ami egyáltalán nem jelenti a kistelepekéknél és tanyáknál nagyobb lakóhely, mint a nagyközség, a kisváros, a megyeszékhely vagy a főváros háttérbe szorítását. Nagyon egyszerű, két elv követendő: a vidék számára régóta kijáró társadalmi igazságtétel megvalósításának elkezdése - ebben alulról sorozva, minden település szint a másikhoz képest benne foglaltatik (s a főváros különösképpen rászorul egy nemzeti rehabilitációra). A másik elv egy decentralizált, alulról felfelé építkező, a szubszidiaritás alapján működő intézményrendszer létrejöttét és működtetését célozza meg. Nagyon fontos a meglévő és a helyben jelenleg jól működő intézmények, közösségek folytonosságának biztosítása, ám a társadalmi újjáépítés legfontosabb célkitűzései állítják fel a besorolás rendjét, s az új intézményrendszer azonnali és perspektivikus helyi modelljének kifermálását.

A szabadművelődés, szabadoktatás (felnőttkori tanulás)² helyi intézményrendszere nem egy üres térben lebeg, hanem az egész helyi társadalom és intézmény-együttes részeként. Ezért célszerű kiindulni abból, hogy *bármely helyi intézménynek melyek a legfontosabb általános célkitűzései.*

Három ilyen fő célt tartunk a legfontosabbnak, amely minden más lehetséges rész célt magában foglal:

- *A család és a helyi kultúra középponti szerepének helyreállítása és megerősítése*
- *A szociális gondoskodás és a közösségi fejlesztés*
- *A helyi gazdaság és vállalkozó szellem erősítése és kibontakoztatása*

Röviden összefoglalva az egyes elemek lényegét, nincs fontosabb, mint a családpolitika kopernikuszi fordulata, a demográfiai stagnálás elérése, majd a növekedési trend biztosítása és a csa-

lád értékteremtő, szellemi, lelki, szerepének újrateremtése, megerősítése. A helyi identitást megerősítő helyi és nemzeti kultúra értékeinek helyreállítása, megerősítése és folyamatos ápolása kiemelkedő jelentőségű feladat. A szociális gondoskodás a családok segítésén túl, minden korosztályra kiterjedően – pld. az ifjúsági tanulási segélyektől, a tehetséggondozástól, az időskorúak biztonságáról való szociális és egészségügyi gondoskodásig egész sor tevékenységet magába foglal. A közösségfejlesztésbe beletartozik az egyházközség, a gazdasági és önkormányzati társulások, a helyi egyesületek, a társaságok, az ifjúsági és felnőtt sportklubok pezsgő működése. A helyi gazdaság megerősítése a családi és mikro, kis és középvállalkozások létrehozásának ösztönzését, a szociális piacgazdaság, a szociális szövetkezetek és non-profit vállalkozások, a közfoglalkoztatás előtérbe állítását, s a tényleges, helyi piaci szereplők megerősítését szolgálja. *A kistelepek és általában a helyi társadalmak, települések közösségi intézményeinek általános feladata, az összes többi intézménnyel együttműködve, saját profiljuknak megfelelően, a fent vázolt célok helyi sajátosságokon alapuló megvalósítása.* Nem jósolhatunk, s nem írhatunk elő végleges megoldásokat, hanem a lehetséges és kívánatos országos kormányzati törekvésekhez és helyzetekhez képest, s a helyi döntési jogosultságokra is bízva javasolunk rugalmasan kezelhető variánsokat. Ilyen megkerülhetetlen kérdés pld., hogy kívánatosnak tartjuk, minden településen *az alsó tagozatos általános iskola újrarendelését, óvoda működtetését - vagy ahol intézmény nincs - családsegítő magánóvodai (non-profit) rendszer kiépítését.*³ Szükségesnek tűnő megoldás lehet *az általános iskolák államosítása és az önkormányzatokkal, más esetekben az egyházzal illetve más társasági formákkal közös fenntartása, illetve a működés garantálása.* Általánosságban minél több volt helyi közintézmény (pld. posta, orvosi rendelő, közösségi, művelődési ház, könyvtár stb.) helyben történő reorganizálása szükséges, ám nyilvánvaló, hogy ez a folyamat a több évtizedes rombolást követően nem lesz rövid. *A meglévő és/vagy újra teremtett, legfontosabb intézmények köré szerveződhet a helyi intézmények és/vagy tevékenységek sorába integrált szabadművelődési intézmény és tevékenység.* A nélkülözhetetlenül fontos helyi intézményi együttesből nem hiányozhat *az iskola, a család- ifjúsági- és idős-gondozás elemi megjelenése, a szabadművelődés, a könyvtár és a széles sávú internet – közösségi hozzáféréseinek – jelenléte.* Az önkormányzatban a helyi autonómiát garantáló, önálló döntéshozó testületek mellett, a bizalom helyreállításával párhuzamosan, a közigazgatási szolgáltatások nagyfokú összevonására, hatékony, demokratikus, átlátható működtetésére van szükség. Állam és társadalom viszonylatában a partnerség, s a takarékos és szolgáló kis apparátusú állam és a gaz-

¹ T. Kiss Tamás Felnőttoktatás –történet Magyarországon EDUCATIO 1999/1. 3-13 pp.

A nevelés- és művelődéstörténet és társadalmi összefüggései c. doktori program. Szigeti Tóth János A népfőiskola a XIX-XX. században, szerepe és fejlődése a magyar művelődésben Témavezető: Dr. Rubovszky Kálmán KLTE DEBRECEN, 1999

² Ahogy e tanulmány Művelt nép- emelkedő ország c. első füzetében kifejtettük a szabadművelődést tartjuk a legmegfelelőbb kifejezésnek, a közösségi művelődésre, közművelődésre, felnőttoktatásra, iskolán kívüli népművelésre, oktatásra, képzésre, felnőttkori tanulásra. Noha méltánytalanul elnagyoltan tartjuk a Szárny és teher c. kötet felnőttoktatással foglalkozó bevezetését, a fogalmi meghatározással azonosulni tudunk: „*Felnőttképzés – képességfejlesztés az egész életen át.* A felnőttképzés egyszerre segíti a tanköteles korban meg nem szerzett tudás és képesség tartalmak elsajátítását (második és többedik esély), a továbbképzést, a megváltozott élethelyzetekből adódó átképzési követelmények kielégítését és a művelődés, a szabadidő hasznos eltöltésének a lehetőségét. A felnőttképzés szerteágazó elemeinek összehangolása és együttműködése igen fontos eleme annak, hogy a felnőttkori tanulás örömet hozó, az egyén életlehetőségeit kiteljesítő és egész életen át tartó folyamattá váljon.”

Szárny és teher. Ajánlás a nevelés-oktatás rendszerének újjáépítésére és a korrupció megfékezésére BÖLCSEK TANÁCSA ALAPÍTVÁNY. Budapest, 2009 ISBN 978 963 06 8634 1

³ Lehetséges, hogy megvalósíthatóbb a tanulók számához kötni az alsó tagozat működtetését. (pld. 10-12 diák)

dag, befolyásos helyi társadalom és annak demokratikus döntéshozatali hatékonysága, nyilvánossága és együttműködése a kívánatos jövő modell.

A szabadművelődés helyi intézményi modelljei:

Minden megoldás előfeltétele és garanciája a törvényi előírásoknak való megfelelés és a szakmai normatíváknak, akkreditációs kritériumoknak való megfelelés. Ezt a bürokratizmust kerülve egy szabadművelődési törvény és akkreditációs rendelet illetve kiegészítő szabályzatok definiálják a jelenlegi *1997. évi CXL tv. helyett*. A szabadművelődés helyi modelljének kulcsfontosságú testülete a *Szabadművelődési Tanács*, amely javaslattevő, véleményező, tervezési, és részleges irányítási hatáskörrel rendelkező testület. (Továbbiakban SzT)

A SzT tagja lehet a település valamennyi regisztrációs (bejegyzési) kritériumnak megfelelő és a célokat, az SzT alapszabályát elfogadó művelődési és kulturális szervezet, társaság, egyesület, beleértve az olyan szervezeteket is, amelyeknek csak részben feladata a művelődés. (pld. a környezetvédelmi, vagy család gondozó szervezet). A helyi SzT-be kívánatos bevonni:

- a helyi iskolát, óvodát, könyvtárat, helytörténeti gyűjteményt
- a helyi történeti egyházat/egyházakat
- valamennyi közösségi és kulturális egyesületet
- a gazdaság szereplőit és szervezeteit
- a szociális és egészségügyi intézmények képviselőit, a falugondnoki intézményt
- a helyi önkormányzat képviselőjét
- a helyi szellemi elit (művész vagy más alkotó) egy-egy képviselőjét

A helyi szabadművelődési feladatokat ellátó intézményi megoldások:

Minden megoldásban az állam és a társadalom partnerségén alapuló együttműködés az alapelv, amelynek szimbolikus megtestesítője az SzT.

1. A települési szintű szabadművelődési feladatot ellátó intézmény, működtetője lehet egy *akkreditált társaság, egyesület, amely szolgáltatási szerződést köt az illetékes közszolgálati kötelezettséget viselő önkormányzattal*
2. *Lehet a helyi iskola* és annak (félállású, főállású) tanári irányításával működő tevékenység – a fentiek szerinti megállapodás alapján
3. *Lehet a helyi közösségi ház*, amely státusza szerint, a helyben érdekelt és regisztrált helyi művelődési és kulturális szervezetek által létrehozott SzT és a helyi önkormányzat, szabályozott, közös irányítása alá tartozik
4. *Lehet, a helyi történeti egyház* (vagy több történeti felekezet önkéntesen közös) fenntartásában működő intézmény, amelyre közszolgálati feladatok vállalása esetén az SzT-vel kapcsolatos fenti jogok és elvárások ugyanúgy vonatkoznak. (Ha a helyi egyház kizárólag csak

a hívei számára kíván szabadművelődési tevékenységet biztosítani, s mások számára azt nem teszi hozzáférhetővé, *az részleges közszolgálati tevékenység*, amit más intézményekhez hasonló állami, önkormányzati támogatás illet meg, a bevont közösség létszám arányában, mivel az, az állampolgárok kizárólagos joga, hogy eldöntsék milyen értékrend alapján akarnak művelődni és tanulni.)

A kézi vezérlés mindenkor megakadályozása érdekében, a helyi önkormányzati jogosítványokat (kiemelt szavazati jogát pld. vétő) ajánlatos a költségvetési kérdésekre és a felettes hatóságok törvényileg szabályozott előírásai (törvényességi felügyelet) betartatására korlátozni. A helyi SzT jogorvoslattal fordulhat a kistérségi, vagy megyei SzT-hez a felettes hatóságokhoz. Az erre vonatkozó szabályozás differenciáltan leírja majd az állam és társadalom kölcsönös érdekein alapuló kötelezettségeket és jogokat. (A tv. melléklete pld. az *SzT létrehozása és feladatai, működési rendje*)

A népfőiskola helye és szerepe a helyi szabadművelődési intézményi modellben:

1. A népfőiskola, mint jogi személyiséggel rendelkező egyesület lehet a helyi szabadművelődés *fő, ellátó intézménye (bajor modell)*. Vagy mint jogi személyiség nélküli közösség, az SzT tagjaként képezheti a helyi szabadművelődési tevékenység részét, résztvevőit.
2. A népfőiskola *a helyi SzT tagjaként lehet az egyik szolgáltató*, amely az iskola, az egyház, a helyi gazdasági szerveződések, a szociális intézmény, könyvtár stb. részeként tevékenykedik (*ez a finn modell*).⁴

A szabadművelődési és népfőiskolai intézményrendszer szabályozása

Általános alapelvként olyan tv-re van szükség, amely az állampolgár szabadságát, jogait és kötelezettségeit a középpontba helyezve, *konkrétá, biztonságossá, garantálttá teszi a művelődésben és tanulásban való részvételt és szankcionálja annak elmaradását*. A finanszírozás *normatív alapellátásból, érdekeltségi támogatásból és pályázati támogatásokból* tevődik össze az új szabadművelődési tv. szerint, amely a *1997. évi CXL. Tv. helyébe lép*.

Országosan és általánosságban a finanszírozási elv azt kell alapul vegye, hogy az a minimumtámogatást az egy felnőtt állampolgárra eső (16-85 év közötti korosztályban), évente legalább 2 x 30 órás szervezett kulturális, művelődési, tanulási tevékenység átlagos költségét kell biztosítsa.⁵ Ezen összeg meghatározása részben a költségvetési forrás egészétől függ. A finanszírozásról később részletesebben szólnunk. Meggyőződésünk, hogy egyszerre kell kidolgozni a támogatások nemcsak korrupciótól mentes, de *sokkal hatékonyabb felhasználási rendszerét* is. A szabadművelődéshez rendelkezésre álló összegnek az 1/3-át az állam központilag, 1/3-át a helyi önkormányzat biztosítja. Ez a két összeg képezi az ún. alapellátást, a

⁴ A finn modellben meg kell különböztetnünk a bentlakásos, felekezeti vagy világi népfőiskolákat, mint intézményeket és a „nappali népfőiskolákat” amelyek helyi felnőttképzési központokban, vagy ún. tanuló köri szövetségek (országos művelődési szervezetek) tagjaként „tanuló körként” és szervezett tanfolyamokként működnek. A tanulóköri szövetségek felekezeti és világi jellegűek, illetve kötődhetnek egy-egy párthoz. Ez a szelíd „politikai pluralizmus” részben Németországban is jelen van főként a pártalapú alapítványok működésében.

⁵ Az előrejelzések szerint a 0-19 éves korig terjedő korcsoport száma 2001-ben 2, 36 millió volt, ami 2050-ben 1, 72 millióra csökken. Míg a 20 évesnél idősebb népesség száma 7, 83 millió (2001) s 2050-be 6, 2 millió lesz. Demográfiai Évkönyv, 2001 Magyarország népessége, 2001–2050. KSH NKI, 2000

harmadik 1/3 az állampolgárok befizetéseiből tevődik össze. (szolgáltatások ára, tagdíjak formájában stb.) *Az általános 1/3-1/3 -1/3 elvet azonban jelentősen differenciálni kell.* Az Országgyűlés és a kormány feladata, hogy a KSH-nál bevett, illetve az EU több tagállamában működő kritériumrendszerek alapján elkülöníthető legyen, hogy mely társadalmi csoportok esetében van szükség a 100%-os tanulási, képzési, művelődési finanszírozásra. Svédországban pld. az érettségi felnőtt korban történő megszerzése egy ingyenes, támogatott tanulási forma. Kérdés, hogy nálunk ez program lehet-e azonnal.

A finanszírozási rendszer

Az oktatásra fordított összeg az EU-ban átlagosan a GDP 5%-a. Ezt az arányt a 27-ből 15 tagország múlja felül (2003 Eurostat) pld. Dánia 8%, Finnország 6,5%, de Ciprus és Málta is közel állnak a 7%-hoz. Mi magyarok az 5% körül állunk. A magyar költségvetés oktatási kiadásai a GDP %-ában a következők voltak: 2000: 4,97%; 2001: 5,05%; 2002: 5,43%; 2003: 5,66%; 2004: 5,26%; 2005: 5,31%; 2006: 5,11%; 2007: 4,84%. Az OECD átlag 2005-ben 6,1% volt.⁶

Az UNESCO VI. Felnőttoktatási Világkonferenciájára (2009. december, Brazília) benyújtott 154 nemzeti jelentésből csak 57 (37%) tett közzé adatokat a finanszírozásról. E dokumentum szerint közös megegyezés látszik abban, hogy a 21. században legkevesebb a GNP 6%-t szükséges az oktatásra fordítani, amelyen belül az oktatási költségvetés 3%-ának felnőttoktatásra biztosítása jelenti a jó megosztást.⁷ A felnőttoktatás fogalmába itt a felnőttkori tanulás valamennyi formája beleértendő: a magyarban használt közművelődés, a nem-formális tanulás, a felnőttképzés. Magyarország ebben a jelentésben a felnőttoktatásra fordított összegként a GDP 1,05%-t adta meg hivatalos adatként.⁸ (?)

Az OECD 2003-as statisztikája szerint pld. Finnország (2001) a GDP 0,6%-át költötte felnőttoktatásra, amely az oktatási költségvetés 9,5%-át tette ki, míg Dánia és Svédország (1998) a GDP 1%-át, amely az oktatási összkiadás 4,9%-a volt. Ausztria (2004) a felnőttoktatásra a GDP 1,2%-t fordította. Egyébként az UNESCO globális felnőttoktatási jelentésében az oktatás egészéből a felnőttoktatásra fordított összeg tekintetében a skála a 0,02% és a 29% között mozog, ami jelzi az összehasonlíthatóság bizonytalanságait, főleg ha kilépünk a fejlett országok köréből. Ezért is mondhatjuk, hogy a fenti OECD és Eurostat adatok elég pontos számítások.

A kulturális költségvetés és kultúra finanszírozás területén még nagyobb a különbözőség (sokszínűség) az országok között, elsősorban a nemzeti kulturális autonómiák miatt, ahol igen nehéz összehasonlíthatóan kimutatni, hogy az állam milyen mértékben támogatja a kultúrát. A nemzetközi szakirodalom legismertebb forrásai főként a háztartások kulturális költségeire, a kultúra területén foglalkoztatottak arányaira, és a kulturális tevékenységben résztvevők arányaira, valamint a szabadidős tevékenységek elemzésére alapoznak. A 90-es évek végén Európában a GDP 0,5%-ára becsülték a kulturális kiadásokat, amelynek a megoszlása 49%-ban az állam és 51%-ban a helyi hatóságok közötti arányt jelentette - ezen belül a regionális hatóságok 17% -t, a helyi hatóságok 34%-ot képviseltek. Egy 2002-es németországi adat szerint a kultúra támogatásának 13,4%-a a szövetségi kormánytól, 41,5% a tartományi kormánytól és 45,1%-a a helyi önkormányzattól származik.⁹ Ez is alátámasztani látszik azon elgondolásunkat, hogy az alulról építkező finanszírozás alapjainak távlati megteremtése lehet a helyes cél. A 0,5%-s GDP arány azt mutatja, hogy miközben a kultúra támogatása részben az oktatás egészében is benne van (művészeti iskolák, könyvkiadás egy része stb.), ez az arány látványosan kisebb, mint az oktatás egészére fordított átlagosan 5%-s GDP-arányos összeg.

Az oktatási költségvetés számítás majdnem teljesen magába foglalja a szakképzésre és munkaerő piaci képzésre fordított kiadásokat is. De úgy, mint pld. a háztartások kulturális kiadásait, amelyben jelentősek a lakosság saját kifizetései, a kulturális költségek egészéhez számolják. Itt a munkaerő piaci képzésnél is ily módon többletként jelentkeznek a vállalatok képzésre fordított befizetései, amit az állam e célra létrehozott alapjaiba (Munkaerő piaci Alap képzési része) utalnak, s amelyből a vállalatok állami támogatásként vissza is kapnak. A vállalatoknak ezen felül is jelentkezik képzéstámogatása, amely nem jelenik meg a köz költségvetés egészében.¹⁰ Összefoglalóan azt mondhatjuk, hogy egy helyes magyar nemzetpolitika számára a legkevesebb a világszintű elvárás: a GDP 6%-a fordítandó az oktatásra, amelynek egészéből az oktatási költségvetés 3% a felnőttoktatásra, művelődésre.

Ha a felzárkózás és előrehaladás forgatókönyvét választjuk – és csak ezt tehetjük – akkor emelnünk kell ezt az arányt. Kulcsfontosságú, nemzetpolitikai és gazdasági versenyképességi érdek –, s

⁶ Az OECD adatok a Szárny és teher c. kötetből valók

⁷ Globális jelentés a felnőttoktatásról és a felnőttkori tanulásról, UNESCO 2009 ISBN 978-92-820-1167-6 (Lásd http://www.nepfoiskola.hu/MNT_hu/unesco-6.html)

A GDP és a GNP különbségével és egyre vitatottabb mérőszámként történő alkalmazásával nem tudunk itt foglalkozni.

⁸ Felmerül a kérdés, hogy trükközésről van-e szó, s ha nem akkor azt a kérdést kell feltennünk, hogy hol vannak az eredmények, amelyeket pld., a finn ráfordítás kétszereséből el kellett volna érni? A fentiek szerint Ausztria alig fordított többet (a GDP 1,2%) mint mi magyarok, miközben az Eurostat 2006-s tanulmánya szerint Ausztriában a 25-65 év közöttiek részvételi aránya az első Európában (89%) a miénk pedig az utolsó 12%-al (2006) Az EU-s átlag 42%-s részvétel. Tehát egy kiemelkedő GDP arányos összegből mi az EU átlag egynegyedét voltunk képesek elérni? Nincs olyan magyar szakember, aki ennyire aluteltjesít, inkább másról lehet szó.

⁹ Population and social conditions 3/2002/E/N°18

CULTURAL STATISTICS IN EUROPE Part I: Final Report. Spyridon PILOS EUROSTAT – Health, Education and Culture. Cultural statistics Eurostat pocketbooks

ISBN 978-92-79-05547-8 Cat. No. KS-77-07-296-EN-N

2007, Commission. Compendium, Cultural policies and trends in Europe

<http://www.culturalpolicies.net/web/index.php>

¹⁰ FINANCING VOCATIONAL EDUCATION AND TRAINING IN THE EU NEW MEMBER STATES AND CANDIDATE COUNTRIES RECENT TRENDS AND CHALLENGES. ISBN 92-9157-455-4 © European Communities, 2006

célul kell kitűzni a GNP 8%-t meghaladó, átfogó oktatási büdzsét, és azon belül a finn és dán arány (a 4, 9- 9, 6%) közötti felnőttoktatásra fordított arány átlagát véve, az oktatás költségvetésén belül 7-7,5%-nyi köztámogatást kell biztosítani a legszélesebben értelmezett felnőttoktatás számára. Ezt az elvárást csak halasztani lehet, de róla lemondani nem.

A finanszírozás normatív alapellátásból, érdekeltségi támogatásból és pályázati támogatásokból tevődik össze az új tv. előírásai szerint. Országosan és általánosságban a finanszírozási elv azt kell alapul vegye, hogy a minimumtámogatás (16 év feletti felnőtt fiattól az agastyánig) az egy felnőtt állampolgárra eső, évente legalább 2 x 30 órás szervezett kulturális, művelődési, tanulási tevékenység átlagos költség biztosítását jelenti. (Ezt a kvótát, a mértéket növelni lehet). Ezen összeg konkrét meghatározása függ a költségvetési forrás egészétől. Meggyőződésünk, hogy ezzel egyszerre kell kidolgozni a támogatások sokkal hatékonyabb és eredményesebb felhasználási rendszerét, ami szintén gyenge pontja az egész magyar oktatásnak is, de a köztámogatások felhasználásának általában. Jelenleg kevés a pénz és sok a pazarlás – ez a rendszer legfontosabb jellemzője.

A szabadművelődés számára rendelkezésre álló összegnek az 1/3-át az állam központilag, 1/3-át a helyi önkormányzat biztosítsa. *Ajánlatos, hogy kiindulópontként az önkormányzati 1/3-t is központi támogatás biztosítsa, csak hagyja meg kifejezetten önkormányzati rendelkezésben.* Ez a két összeg képezi az ún. alapellátást, a harmadik 1/3 az állampolgárok befizetéseiből tevődik össze. Az általános 1/3-1/3 -1/3 elvet azonban jelentősen differenciálni kell. Az Országgyűlés és a kormány feladata, hogy a KSH-nál bevett, illetve az EU több tagállamában és az Eurostat által részben kidolgozott, a működő kritériumrendszerek alapján elkülöníthető legyen, hogy mely társadalmi csoportok esetében van szükség a 100%-os állami tanulási, képzési, művelődési finanszírozásra. Különleges esetekben (pld. roma felnőtt tanulócsoportok, vagy más nem roma kiemelten hátrányos helyzetűek alapképzésénél) a 100% feletti ún. plusz ösztöndíj támogatás is elképzelhető. Nyugaton ez bevált gyakorlat a bevándorlók egyes csoportjai esetében. Tekintsük a vidék elhagyott és letaposott magyarságának egy részét bevándorlónak, akik ha nem is a Kánaánba, de végre is szeretnének „bevándorolni” a saját hazájuk egyenrangúságot tisztelőben tartó közösségébe.

Meg kell említenünk az ún. *Éves Szabadművelődési Mintaterv (annual master plan)* fogalmát, amely Szlovéniában évek óta jól működik. Az Országgyűlés és a szaktárca, a kutató intézetek és a szakmai szervezetek javaslatai alapján évente meghatározzák, melyek az adott év költségvetésében a legfontosabb speciális feladatok és célcsoport rangsorok, elérendő teljesítések. Az éves mintaterv lehet két éves, vagy három éves ütemezésű is.

A feladatok teljesítésének és a célcsoportok preferenciái alapján konkrétan megtervezhetők a támogatási allokáció arányai, kritériumai, mechanizmusai, illetve az éves értékelésekben *pontosan számon kérhetők, hogy a támogatás felhasználása az adott célokra milyen hatékonysággal valósult meg.* Nyilvánvaló, hogy számos tevékenység terület, mint pld. a felnőttkori alapkészség és kompetencia-fejlesztés, vagy a munkanélküliek bevonása állandóan visszatérő eleme lesz az annual master plan-nek.

A mintaterv nem kötelező előírás, de a megvalósítás fedezetétől rendelt támogatási szabályozás hatékony, indirekt ösztönzőként

működteti. Ebbe beletartozik, hogy a szabadművelődési és népfőiskolai képzésekre biztosított összegek, mint keretösszegek egy meghatározott részét az önkormányzatok, a megyei és helyi önkormányzatok jogkörébe helyezett elosztási jogosítvánnyal szükséges allokálni. A támogatás egy további, meghatározott részét – kezdő aránynak legalább 20-25%-t *állampolgári képzési kártya* formájában az állampolgár „kezébe kell adni”. A felnőtt tanuló a meghatározott képzési kínálat alapján – szabadon választott opciók mellett – „fizethet” ezzel az eszközzel: részvételi díjat, a tagdíj éves keretét felajánlhatja a helyi népfőiskola, vagy szabadművelődési intézmény számára stb. Az ún. felnőtt tanulói kártya bevált módszerként több éve létezik az Egyesült Királyságban, Hollandiában, összesen egy tucat fejlettebb tagállamban. Mindenképpen bizonyította a hatékonyságát, egyrészt a megtakarításokban, másrészt azzal, hogy az intézmények és szolgáltatók kénytelenek váltani és a polgárok igényeit is követni.

Ehhez jön hozzá az *érdekeltségi támogatás*, amit a keretből az intézmények, szervezetek kaphatnak és a *hazai és EU-s pályázati források*, amelyekhez szintén transzparens cél és feladatrendszereket, preferenciákat és elérendő teljesítés követelményeket kell kapcsolni.

További forrás, s több országban törvény szabályozza, hogy a munkáltatók a foglalkoztatottak bértömegének 1%-át a munkavállalók képzésére kell fordítsák. Ez mint állami alap, nálunk jelenleg egy viszonylag szűk érdekcsoport kezében van, és a formai szabályok betartása mellett a politikai és egyéb megfontolású „tenyérből etetgetés” rendszereként működik.

A biztosítandó összeg felhasználásában több fontos alapelvet kell érvényesíteni: a munkaadók, a kamarák, a szakmai és társadalmi szervezetek, szakszervezetek átlátható és hatékony beleszólását. A pályázati meghirdetések európai normákon alapuló átláthatóságát és a versenyztetést, s az összegek felhasználási eredményességének nyilvános számonkérését. Ezen összegen belül is jogos igény, hogy a munkavállaló által *szabad-rendeletésre* bocsátott részösszeg (bonusz) legyen a „tanuló kártyáján”, tehát ne csak a vállalati „rövid távú profitérdek” alá rendelhető képzésekre lehessen „bevonultatni” az érintetteket. Végül is ma a munkaerő piaci képzés egy része kényszer szolgálatként működik, mint valami hadkötelezettség. *Ezért is az egyik legpazarlóbb rendszer jelenleg a munkanélküliek drága átképzése munkanélkülivé.* Kérdés, hogy mikor lehet áttérni az adókedvezményekkel és más eszközökkel ösztönzött oktatási és kulturális mecenatúra bátrabb állami alkalmazására. Egyszerre feltételezhető, hogy a piaci versenyképesség és növekedés beindításának feltétlen elsőbbsége ezt nem teszi lehetővé.

A tudásgazdasághoz tartozó, húzó cégek már részben felismerték, hogy a munkavállalók általános műveltségének, személyiségbeli fejlődésének erősítése is munkaadói érdek. Állami ösztönzésre leginkább a mikro- és kisvállalkozások szorulnak, ahol a multiktól lefelé haladó vállalati méreten és szerkezeten belül a legkisebb arányú a munkavállalók képzését segítő munkaadói támogatási kedv és lehetőség.

Összegezve: nem a jelenlegi 1997. évi CXL. Törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről átalakítását, feldozgatását, hanem a tv.-ben tárgyalt részterületek (könyvtár, levéltár, múzeum) külön tv.-kre bontását kell elérni, s a közművelődés rész helyett pedig szabadművelődési és népfőiskolai tv-t kell létrehozni a fenti alapelvek szerint. Ugyanez vonatkozik a toldozgatott és foltozgatott 2001. évi CI. Törvény a felnőttképzésről

tv-re is, amely bebetonozta a poszt szocialista intézményrendszert, illetve a forrás allokációt tekintve nem a befizető vállalatok, a munkaerő piac és az állampolgárok tanulási igényeinek érvényesítését, hanem a kedvezményezettek egy körét szolgálja, s a közhaszon érvényesülése, eredményessége igen alacsony szintű.

Az intézményrendszer kistérségi szerveződése

A szerveződés újjáépítése a jelenlegi kistérségi modell, a valamikori járás jó hagyományain, a Bíbó-Erdei-féle város és környéke koncepción, továbbá a Magyary-féle minta járás elgondolásokon kell alapuljon. A kistérségi szint jellegzetessége, hogy ezen a szinten jelenik meg a kistérség településeit közvetlen szolgáltatásokkal ellátó szervezetrendszer és a Kistérségi SzT., ahhoz kapcsolódóan a megyei közgyűlés megbízásából működő együttes szakfelügyelet. A helyi (megyei és kistérségi társulási) döntés függvénye, hogy a szolgáltatási és szakfelügyeleti koncentráció milyen mértékben vonja egybe az iskolai, a szabadművelődési, a szociális, a családsegítő stb. specifikus szolgáltatásokat és szakfelügyeletet takarékosági és hatékonysági elvárások alapján. A fejlett nyugati államokban a szabadművelődés differenciált és egységes minőségbiztosítási rendszert fejlesztett, illetve fejleszt ki, amely lehetővé teszi az indikátorok és elérendő számszerűsített célkitűzések (indicators and benchmarks) és monitorizálási technikák egységes alkalmazását. Ezek a művelődési és tanulási eredmények hatékonyságának és minőségének javítását, a polgárok elégedettségének mérését, a visszajelzést szolgálják. Az intézményektől független, külső, ugyanakkor jól szabályozott szakfelügyelet a minőségbiztosítás egyik fontos eleme.

A kistérségek központjai általában kis városok, ahol egy differenciáltabb intézményrendszer van már jelen (múzeumok, zeneiskolák, szakiskolák, gimnáziumok, szakközépiskolák, főiskolák, munkaügyi kirendeltségek, szociális intézmények stb.). Ezeket az intézményeket a kistérségi szabadművelődési és népfőiskolai központ útján szükséges bevonni a kistérség településeinek szolgáltatási ellátásába. A fentebb említett ún. érdekeltségi támogatás elemén kívül ennek két fő eszköze lehetséges: a szabadművelődési tv. együttműködési kötelezettségen alapuló előírása, valamint a

tanuló régió koncepció gyakorlatba ültetése. Az utóbbi évtizedben Európa szerte elterjedt tanuló város, tanuló régió koncepció mielőbbi hazai meghonosítása indokolt.¹¹ A legtöbb jó felnőttoktatási törvény előírja a felnőttoktatásban egy-egy települési, vagy területi egységben megjelenő összes szereplő számára az együttműködési kötelezettséget, ami azt jelenti, hogy az egészséges versenyt nem korlátozóan, a közkielégvetésből történő támogatás előfeltétele a lehetséges szolgáltatói, ellátói együttműködési kötelezettség teljesítése. Ez a köztámogatás előfeltétele, megszegőitől pedig megvonják a támogatást.¹² A kistérségi szinten nem maradhat el a gazdaságfejlesztési együttműködéssel egybekapcsolódó képzés-, tanulás- együttműködés sem. Ennek gyökeres újjáépítése és pártpolitikai alapú klánoktól történő mentesítése szükséges.¹³ A települési és kistérségi szabadművelődés szerves része az ifjúsági kreatív és művészeti tevékenység, a kultuszok ápolása, a vásárok, versenyek, búcsúk és más helyi hagyományokon alapuló, vagy új hagyományok megteremtése.¹⁴ A városokban sokkal inkább jelen lehet a magas művészet befogadói vagy művelői ága, mint a klaszikus zenei koncertek, a színházi előadások, a rangos képzőművészeti kiállítások, s a kórusok szereplése stb.

A megyei szintű intézményi működés modellje

A megyei szintű intézmény egy hálózati rendszer összefogója, amelyben kis létszámú főállású apparátus (Szabadművelődési tanácsadó szolgálat) támaszkodik a nagy létszámú társadalmi és szakmai döntéshozói testületekre, szakértőkre, szakemberekre, és azok hálózatára, akik ellátják a differenciált szakfelügyeleti rendszer működtetését is. A szükséges szakember gárda kiválasztása a személyes szakmai szakértői akkreditáció és kódex előírások alapján történik. A minőséget a személyes képzettségi akkreditáció rendszeres felülvizsgálatára, az értékelésre, továbbá a képzések és továbbképzések rendszerére építve lehet folyamatosan fenntartani. A megyei döntéshozók: mint a megyei közgyűlés, annak bizottságai, valamint a Megyei Szabadművelődési Tanács ezen a közigazgatási szinten racionálisan képes áttekinteni a kistérségek és települések művelődési helyzetét, s képes meghatározni az

¹¹ Learning cities, learning regions, learning communities Lifelong learning and local government Norman Longworth Routledge, 2006 ISBN10 0-415-37175-p Részben Németh Balázs tanulmánya alapján: A tudás alapú társadalom és gazdaság hatásaként kialakulóban vannak azok a regionális területi egységek, ahol a gazdaság átlagosnál gyorsabb fejlődése révén az oktatás és képzés szélesebb lehetőségei teremthetnek meg. A tanulás lehetséges szervezeti formái és típusai egymást kiegészítő jelleggel, teljes körű kínálatot és átjárhatóságot kínálnak az egyes tanuló fiatalok, felnőttek számára.

¹² Ezt főként a német tartományi szintű törvényi szabályozásban láthatjuk, ilyen pld Hessen tartomány tv.je Lásd: A fejlettek sarkában lenni, OKM-MNT 2001

¹³ LEED Programme (Local Economic and Employment Development) Az OECD programja a helyi fejlesztés, kormányzás és szociális gazdaság innovatív elgondolásainak azonosításával, elemzésével és terjesztésével foglalkozik. Számos hazai gyakorlatot lehetne az adatbázisukba feltölteni, de még többet átvenni és hasznosítani. http://www.oecd.org/department/0,3355,en_2649_34417_1_1_1_1_1,00.html

The Social Economy and Building Inclusive Economies Edited by Antonella Noya and Emma Clarence,

OECD 2007 ISBN 978-92-64-03987-2

Lásd részletesebben: <http://www.nepfoiskola.hu/szocsozov/>

„A szociális szövetkezetek olyan személyek autonóm társulásai, akik önkéntesen egyesülnek abból a célból, hogy közös gazdasági, társadalmi, oktatási és kulturális céljaikat együttműködésben, demokratikusan irányított vállalkozásuk útján valósítsák meg.”

¹⁴ Ide tartozik teljes leltár nélkül a néptánc és más táncegyüttesek, a zenekarok, kórusok, a bábművészet és színjátszás, a kézművesség, amelyek mind a nem-formális felnőttoktatás fogalmába tartoznak a nyugat-európai terminológia szerint. Ugyancsak fontos a hagyományos búcsúk, vásárok, bálók megrendezése, továbbá a termés kultuszhoz kapcsolódó ünnepek, mint a szüreti felvonulás, s az újabb kezdeményezések, mint pld. a kocsonya- verseny, a pálinka és borkóstoló rendezvények. Egy másik terület, s inkább a városi népesség a résztvevője a természet és környezetvédelem és turizmus határán mozgó tevékenységek, mint pld. a szabadidős műemléktúrák, a természetjárás stb. A teljes mai leltár összeállítása is nehézséget okozna a népesség kreativitásához képest, ugyanakkor fontos szabadművelődési tevékenység a helyi identitás és a kulturális sokféleség, kreativitás gazdagítása, serkentése ezekkel az eszközökkel is.

országos szabadművelődési éves és középtávú terv megyei-területi viszonyokra történő alkalmazását, a források biztosításának ellenőrzését. A megyei szinten a tagoltságában differenciált intézmény típusok, mint a könyvtár, a múzeum, a színház, a képzőművészeti intézmények stb. tevékenyen részt kell vegyenek a *Éves Szabadművelődési Mintatervnek megyei és kistérségi, városi szintű alkalmazásában*. (egy példa az érdekeltségi alapok lehetővé tehetik a színház helybe hozatalát, vagy a színházba járás kedvezményes biztosítását.) Tisztázandó, hogy az alapszintű támogatás, az érdekeltségi támogatás és a pályázati rendszerek kezelésében milyen szintű és határfokú döntési jogkörökkel legyen felruházott a megyei szint. Annyi bizonyos, hogy az elmúlt évek gyakorlatát fel kell számolni, amely a megyei döntési hatásköröket lényegében kifulladásztotta az eszköztelenségben.

Az elején szövegtünk arról, hogy intézményrendszer felépítési területeink kistéleplülés, helyi település és vidék centrikus. Ugyanakkor a városok (akár kisvárosok, vagy megyeszékhelyek, megyei jogú városok, nagyvárosok, vagy maga Budapest) intézményrendszerre esetében a fentiekben vázolt helyi decentralizálásra, illetve a szubsidiaritás érvényesítésére van szükség. Kisebb városokban a történetileg még ma is létező városrészek, vagy az újonnan keletkezett lakótelepek, illetve a nagyvárosokban a tradicionálisan kialakult városnegyedek, valamint a fővárosi kerületek a természetes lakosság számhoz rendelt, arányos helyi intézmény és szervezet rendszer kialakítását kell lehetővé tegyék. A vázolt *szervezetrendszer alapelveit tehát a városok esetében is alkalmazni lehet és kell is*. Megyei szinten jelentkezik a városok sajátos érdekeinek külön megjelenítése, ill. integrálása, mégpedig a megyei Szabadművelődési Tanácsokba, a szakmai tanácsadó szolgálatok igénybevitelére és a megyei önkormányzati döntési mechanizmusokba. Ezeket a meghatározott lakosság számra eső intézményi ellátottság alapján lehet egységekre osztani. A főváros érdekvégyesítésének bekapcsolása az országos intézményekbe és testületekbe indokoltnak látszik.

A régió szintű koordináció

A munkaerő piaci, a szakképzés és a felsőoktatás tervezésben a régió a megfelelőbb nagyságrend a gazdasági fejlődés természetéből következően, amíg a *közoktatás, mint alapoktatás irányításának fő színtere, szintje a megyei közgyűlés és a városi és helyi önkormányzatok együttese lenne*. A Regionális Fejlesztési Tanácsok Regionális Fejlesztési és Képzési Bizottságai létét és működését - a pártpolitikai jelleg azonnali megszüntetésén túl -, felül kell vizsgálni. Az Országos Szakképzési és Együttműködési Bizottságokkal és ezek területi megfelelőivel konzultációk sorozatát kell kezdeményezni a szükséges változtatásokról. Alapvető kérdés, az újonnan alakult Térségi Integrált Szakképző Központok

(TISZK-ek) és a korábban, a valamikori világbanki programból létesült Regionális Átképző Központok és ezek egymáshoz való kapcsolódása, a párhuzamosságok és alacsony hatékonyságú működés azonnali kiküszöbölése. Az Európai Szakképzés Fejlesztési Intézet (CEDEFOP) számára készült magyar ország-jelentések deskriptív volta nem sok jövőbe mutató stratégiai elképzelésről tanúskodik.¹⁵ Ehhez képest az Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, és más gazdasági szervezetek stratégiai tervei többet mondanak.¹⁶ A legfontosabb üzenet, hogy számos, az EU-ból is diktált fejlesztési előrehaladás ellenére a szükségeshez és a jövő kihívásokhoz képest nem halad kellő ütemben a szakképzésfejlesztés. *A kompetencia alapú, modulrendszerű OKJ fejlesztésben még mindig alacsony a költséghatékonyság megvalósulása, a szintézis hiánya, még mindig sok a szakképesítés. A másik legnagyobb gond az elaprózott, alacsony hatékonyságú intézményrendszer*. Nálunk 3200 önkormányzat működik, Svédországban 300, a UK-ban 600, s ettől még a helyi közigazgatás és döntésmechanizmus amott nemcsak demokratikusabb, hanem hatékonyabb is. Nálunk 1500 helyen folyik „szakképzési” feladatellátás, Hollandiában 60-70 iskolatársulás látja el ugyanezt. *A felsőfokú szakképzés még mindig alacsony szintű* (2002-ben a korosztály 2, 8%-a) az OECD átlag 37, 5%, Finnország 50, 6%. A szakképzésben tanuló korosztály 76, 1%-ról 66, 5%-ra esett vissza. (2005). A középiskolás korosztály 40-45%-a szerez szakképesítést. Meg kell jegyeznünk, hogy mint minden szektorban, az alapfokú szakképzésben és felnőttkori szakmai továbbképzésben is nagy a hajlam az elszeparálódásra, ami az egész élethosszig tartó tanulás – mint rendszer, egyik elemi problémája nálunk. Másutt sem, de számunkra sem ezek a tagállamok a referencia országok. Három centrális feladatot látunk, amit a szabadművelődési tevékenységekkel szorosabban koordinálni szükséges.

- *A regionális, megyei és kistérségi szinten hiányzik a koordináció, a munkaerő piaci prognózisok rendszeressége, illetve ezek korszerűsítése a gazdasági és vállalkozásfejlesztési stratégiához kapcsolódva. Ezek az ún. készség-előrejelzési (skills forecast) és kompetencia szintmérések és prognózisok. Ugyancsak hiányzik az előbbire alapozva a széleskörű tanácsadó és pályaaorientáció megvalósítás. A megyei és kistérségi szinten kívánatos a jelenlegi pályaaorientációs tevékenységet minden korosztály számára élethosszig tartó tanulási tanácsadássá fejleszteni. Ez mobil szolgáltatásként folyamatosan jelen kell, hogy legyen a kistélepléseken is.*
- *A tanulószerveződések kiterjesztésével a gyakorlati képzéseket, valamint a mesterképzés visszaállításának szélesítésével a munkaerő piacnak való hatékonyabb megfelelés terén nagyobb haladás lenne elérhető.*
- *Harmadszor, a szakképesítési profilok szélesítése nem csak a foglalkoztatási mobilitást segítené elő, hanem a szakképesítettek szélesebb körű foglalkoztathatóságát, főként a helyi és kistérségi gazdaságfejlesztés igényei szerint.*

Regionális szinten kell bekapcsolódnia a szabadművelődés hálózatrendszerébe a felsőoktatásnak is. Ez nem jelenti, hogy egy megye vagy város nem léphet kapcsolatba az egyetemmel, főiskolával A törvény előírásai, az Éves Szabadművelődési Mintaterv, a kutatási alapok és pályázatok prioritásai, a felsőoktatási tv. változtatása, stb. ösztönző eszközeivel kell ezt a bekapcsolódást elérni. Az egyetemek, mint régiós tudásközpontok egyrészt a társadalmi és gazdaságfejlesztési tervek részeként alap és alkalmazott kutatásokkal kell hozzájáruljanak a szabadművelődési intézményrendszer értékeléséhez és innovációs képességének nö-

¹⁵ Refernet szakképzés-politika jelentés Magyarországon Előrehaladás a szakképzést érintő szakpolitikai prioritási területeken, 2008 Büki Eszter, -Mártonfi György- Vinczéné Fekete Lídia ISBN 978-963-503-389-8

A szakképzés Magyarországon Refernet országjelentés 2009 Sorozatszerkesztő: Dr. Köpeczi -Bócz Tamás Szerző Bükki Eszter, Lektor Mártonfi György ISBN 978-963503-390-4

¹⁶ A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara középtávú szakképzési stratégiája 2005-2013

2005, Budapest Szerk. Szilágyi János

veléséhez, stratégiai terveikhez, gazdaság- és társadalom-fejlődési teljesítményének javításához. Másrészt az egyetemek és a főiskolák hivatottak biztosítani a szabadművelődés szakemberszükségletét, a képzés és továbbképzések keretében. A szabadművelődési szakemberek képzése nem felsőoktatási privilégium, de jelenleg működnek már 2006 óta az akkreditált Bologna rendszerű BA és MA andragógia szakok, amelyek továbbfejlesztése elengedhetetlen. Az intézményi akkreditáció megszerzése esetén a legkülönbözőbb képzési és továbbképzés ellátók működésének lehetővé tétele szükséges. (pld. regionális és megyei szinten, de kistérségi szinten is) Alapvetően a következő szakember típusok képzése és továbbképzése indokolt, talán mondhatni fontossági és számszerű nagyságuk sorrendjében is:

- Az oktatási, szociál-pedagógiai, szociális és más segítő szakmákon belüli részképzések, hogy a szabadművelődési tevékenységben is legyenek felkészült szakemberek a helyi települési (főleg kistelepülési) feladatok ellátására. (pld. a tanítók, családsegítők stb. részképzése)
- Fő és félállásban működő szabadművelődési és felnőttképzési szervezők és szakértők
- Fő és félállásban működő szabadművelődési és felnőttképzési tanárok
- A szabadművelődés szerződéses és önkéntes közreműködői
- A döntéshozó és irányító testületek (pld. SZT tagok) tagjai és vezetői, és a közigazgatás tisztviselői, a szakfelügyelők képzése, továbbképzése
- Főhivatású szabadművelődési és felnőttképzési vezetők (menedzserek), irányítók
- Kutatók és elméleti szakemberek képzése

Külön szükséges gondot fordítani a szabadművelődéssel és szakmai felnőttképzéssel kapcsolatos szolgáltatások kifejlesztését szolgáló szakemberképzésre és továbbképzésre. Ilyenek

- az előzetes tudásfelmérés technikái
- az egyéni tanulói tanácsadás
- a nem-formális és informális tanulás, művelődés elismertetése
- az egyéni és csoportos értékelés
- a minőségbiztosítás egységes és differenciált technikái
- a gazdaságfejlesztéssel összefüggő készség-fejlesztési tervek készítése
- a kompetencia audit készítése egyéni, vagy vállalati és térségi szinteken

A felsorolt differenciáltság a képzésben egyáltalán nincs jelen, s ma alapvetően problematikusnak tekinthető az egyetemi és főiskolai BA és MA andragógia szakemberképzésben az elavult, poszt marxista elméleti alapok nyílt és rejtett jelenléte, továbbá a neoliberális humán erőforrás fejlesztés domináns monotóniája. Hiányzik, vagy háttérbe szorult a személyiség és közösség fejlesztés, a nevelés, a pluralizmus hiánya (pld. az egyházi közösség-szervező képzés hátrányos helyzete), a gyakorlati készségfejlesztés hiánya, a felsőfokú szakképzés szintű képzés hiánya. Problematikus a nemzetközi gyakorlati együttműködésre való készség és képesség kialakítása, a nemzetközi tájékozottság és a nemzetközi kutatási együttműködésbe történő betagozódás.

Az országos politikai tervezés döntési hatásköre, hogy mennyire erősíti meg a megyei szintet és milyen szerepet szán a régiós szintnek. A jelen javaslatunk arról szól, hogy a régió inkább mesterséges statisztikai egység (EU elszámolási rendszer és gazdasági térség), s a tényleges döntéshozatalnak a megyék régiós szintű szabályozott együttműködéséből kell adódnia.

Az országos intézmények és szervezetek

Nem lehet az oktatást, képzést, szakképzést, felsőoktatást és kultúrát, művelődést, mint eddig történt, mesterségesen különválasztani. Az élethosszig tartó tanulás kontinuumát szükséges megteremteni, mégpedig tárgyi alapon és nem a politikai befolyásolási képesség érvényesítése szerint. Ehhez elsősorban a jelenlegi országos hatókörű szakmai intézmények újjáépítése, a párhuzamosságok felszámolása szükséges. A mesterségesen magas létszámok és redundáns feladatok racionalizálása és a szakmai minőségre történő összpontosítás szükséges. Az országos intézmények jellegzetessége, hogy alacsony hatékonyságúak, s a tárca szintű, napi politikai intenciók mechanikus kiszolgáló gépezetként működnek. Az eredmény a „hajlongás mesterségének” kifinomult művelése és a drága fércmunkák tucatjának gyártása. A szakmai kompetencia, autonómia az emberi minőség igen alacsony szinten van jelen – tisztelet a kivételnek. Ezért legkevésbé természetesen az itt dolgozók a felelősek. A munkamódszerek, és feltételek egészének megváltoztatására van szükség. A politikai nyomás, a hatósági feladatkör, a szakmaiság és a pénzügyi támogatási privilégium zavaros keveredése jellemző az országos intézmények funkcióiban, ahol nem igaz, hogy a „pénznek nincs szaga” Ellenkezőleg, ez a szag az, ami ma mindent körülöng. A várható eredmény pontos definíciója, megmérése pedig kevésbé számít, ha számít egyáltalán.

A különböző fő szektorok, mint a kultúra, művelődés, felnőttoktatás, szakképzés közötti átjárás és együttműködési kötelezettség szervezeti biztosítása országos szinten a legindokoltabb. A tárca szintű sovinizmus érdekérvényesítő képessége sokkal erősebb, mint az alsóbb szinteken. Az intézményekben alkalmazott vezetőkkel és munkatársakkal szembeni magas minőségű szakmai, etikai elvárások érvényesítése szükséges. Az országos szakmai intézmények újjáépítésében alapelv kell, hogy legyen a világos *alapszabály amely szakmai autonómiát biztosít, de tárgyi teljesítési követelményeket is felállít.* A kézi vezérlés és a szolgálatteljesítés szervezeti kultúrája persze nem az egy éjszaka utáni virradatra tovatűnő jelenség. Az Szabadművelődési Tanácsok alulról épülő rendszerén működő testületiség primátusa, beleszólása, a szakmaiság tárgyi kritériumainak garantálása alapvető biztosítékok.

Országos szinten szükséges támogatni a szakmai könyvkiadást és szakmai folyóiratokat, a képesítési, képzettségi akkreditációk kidolgozását, a stratégiai kutatások és tervek arra alkalmas egyetemi és kutató intézetektől történő versenyztetett megrendelését, a nemzetközi szakmai kapcsolatok és együttműködés kialakítását. Több hasznos kutatás született már, és a fejlesztési dokumentumok egy része is jól használható.¹⁷

Az országos intézmények fő feladatai közé tartoznak az országos jellegű konferenciák, fórumok, fesztiválok, versenyek megszervezése, a minőség fejlesztés és terjesztés jegyében, az ún. „jó gyakorlatok” szervezett terjesztése, átadása minden formában, beleértve a nemzetközi „jó gyakorlatokat” is.

Az országos hatáskörű szervezetek és intézmények feladata, hogy gondoskodjanak az élethosszig tartó tanulás programjának adekvát jelenlétéről a legkülönbözőbb országos és EU támogatású programokban, mint az Új Magyarország Fejlesztési Terv csomagban *jelenleg működő, illetve ténylegesen nem működő* Regionális

¹⁷ Az Oktatási és Kulturális Minisztérium Közművelődési Stratégiája 2007-2013, továbbá Az egész életen át tartó tanulás stratégiája minisztériumi dokumentum számos eleme felhasználható

Operatív Program (OP), a Társadalmi Megújulás OP, a Társadalmi Infrastruktúra OP, a Gazdaságfejlesztési OP, az Államreform OP, a vidékfejlesztési programok, mint pld. a Leader program.

Külön kiemelt fontosságú a Mobilitás ifjúsági program igénybevételenek kiszélesítése, a Tempus Közalapítvány összes programjához, de elsősorban a Leonardo da Vinci és a Grundtvig programhoz való kapcsolódás elősegítése. A nemzetközi cserék és együttműködések messzemenő támogatása kell, akár a testvérvárosi együttműködésekről, akár az Egyetemek Európai Térsége kutatási hálózataiban való együttműködésről van szó. *A napnál világosabb, hogy ezeknek a programoknak a hazai rendszerében nagy szükség van az újjáépítésre, elsősorban a szervezett korrupció és az informális forrás elosztó hálózatok kíméletlen felszámolása érdekében.*

Egy intézményrendszer újjáépítési terv vázlata nem szólhat minderről, és nem szólhat a fontos javaslatokról se részletesen. Szükséges azonban megemlíteni néhány régóta fájó problémát, és régi-új kezdeményezés fontosságát. Ilyen a köztelevízió szabadművelődési és oktatási funkciójának megerősítése, általában és a nyugati kultúrállamokhoz hasonlóan, több évtizednyi kísérletek után végre a televíziós közcsatornán a felnőttoktatás és tudományos ismeretterjesztés bevezetése nálunk is. Ennek első lépése persze a keretek alapvető megváltoztatása, a „*dúvad média*” erőteljes, törvényi megtörése, megfélemezése, majd megszelídítése és a társadalmi közjó és az értékek szolgálatára történő átszervezése. A távoktatás és e-learning fejlesztése az Internet elérés és használat drasztikus kiterjesztése stratégiai jelentőségű a szabadművelődés számára. Nem múlt el az aktualitása számos olyan történetileg jól bevált és hatékony eszköznek, mint pld. az Olcsó Könyvtár sorozat és a falusi Kalendáriumok. Ezek felújítása (szépművészeti és tudományos irodalom egyaránt) fontos lenne. Az ismeretterjesztő magazinok centralizált támogatására lenne szükség, mint hajdan a TIT lapjaira. A „piaci szabadság” e területen az értékek relativizálódásához, és a műveletlen és félművelt társadalmi csoportok elmélyülő félrevezetéséhez, a tömeges téveszmékben tévelygéshez, és a totális manipuláláshoz vezetett. Csak az állam és a közérdek képes erőteljes hatású oktatási és tájékoztató célú nyomtatott média létrehozására. Szintén átgondolandó a valamikori vándorszínházak és vándorkiállítások rendszerének feltámasztása is. Egyáltalán nem az a kérdés, hogy a következő, megválasztott kormány megnyerhető-e a szabadművelődés intézményes felvirágoztatására, mert ahhoz nem a mostani nyereség a fontos, hanem annak több cikluson keresztül történő megtartása. Ehhez pedig művelt népre és felszabadult polgári társadalomra van szükség. Ez utóbbi az igazi kérdés, hiszen nem telhet el még két évtized a „zsákutcás magyar történelem” megírásával.

Befejezés: mi lehet az új modell haszna?

- Az egyén számára

A szabadművelődés új intézményi modellje egyén centrikus, az állampolgár művelődéshez való jogainak és szabadságának a szolgáltatója, nem úgy, mint a jelenlegi rendszer, amely intézmény centrikus, és érdekcsoportok uralta, merev struktúra. Minél lejjebb megyünk a településrendszerben, persze annál magára hagyottabb a rendszer, vagy ha nem, akkor kézi vezérelt. S az már csak a szerencse, hogy kinek a keze van benne. Mert egy jó polgármester tiszta szerencse, de mit kezdünk a családi és politikai klánokkal?

- A közösség számára

A helyi és más szintű önkormányzat, az állam és a társadalmi közösségek együttműködése, partnersége, a társadalmisítás, a demokrácia egyik sarkköve, az öntudatos aktív és felelős polgár kialakulásának előfeltétele. A részvétel egyik alapvető motiváló tényezője. Az erősödő individualizációban a közösségi tevékenység védőháló is az egyén számára és akadály a devianciák széles körben történő eluralkodásának.

- A helyi kultúra felvirágoztatása

A települési szintre összpontosít, mert a helyi társadalom és a helyi identitás a nemzeti identitás, az erős nemzettudat kialakulásának alapja éppúgy, mint az idegen nyelvtudásnál az anyanyelv ismerete és szeretete nélkülözhetetlen előfeltétel. Csak a szülőföld szeretete és becsülete által bontakozhat ki a hazaszeretet és más népek és nemzetek megbecsülése. A világkultúra egyre inkább horizontális jellegűvé vált, nincs egyetlen központja, amely diktálhat, vagy uralkodhat. A helyi kultúrák sokfélesége és nemzeti egysége és a világvallások jellege vált meghatározóvá. Ebben pedig a magyarok az országon belül és a Kárpát medencében is legyengült helyzetbe kerültek. A felvirágoztatás alulról és helyben kezdődhet, és abból adódik össze, ha jó az országos irányvonal.

- A szociálpolitikára

A szociális segítség és szolidaritás számos tájékoztató, tanulási, művelődési elemet magába foglal. A tanulás enyhíti a szegénységet, a műveltség növeli a személyes, a kisközösségi és nagyközösségi sors saját kézbe vételét és az autonóm cselekvést, önirányítást, az egyéni és közösségi kreativitást. A szociális gondoskodás és szolidaritás és a művelődés funkcionális összekapcsolását valósítja meg a rendszer. A fiatalok ezrei ma is szegény sorban élve nem jutnak hozzá a tanulás, művelődés lehetőségéhez, s tehetségek sokasága veszik el. A tehetséggondozás a nemzetpolitika és szociálpolitika, valamint a szabadművelődési ifjúsági tevékenység részévé kell, hogy váljon.

- Az egészségre

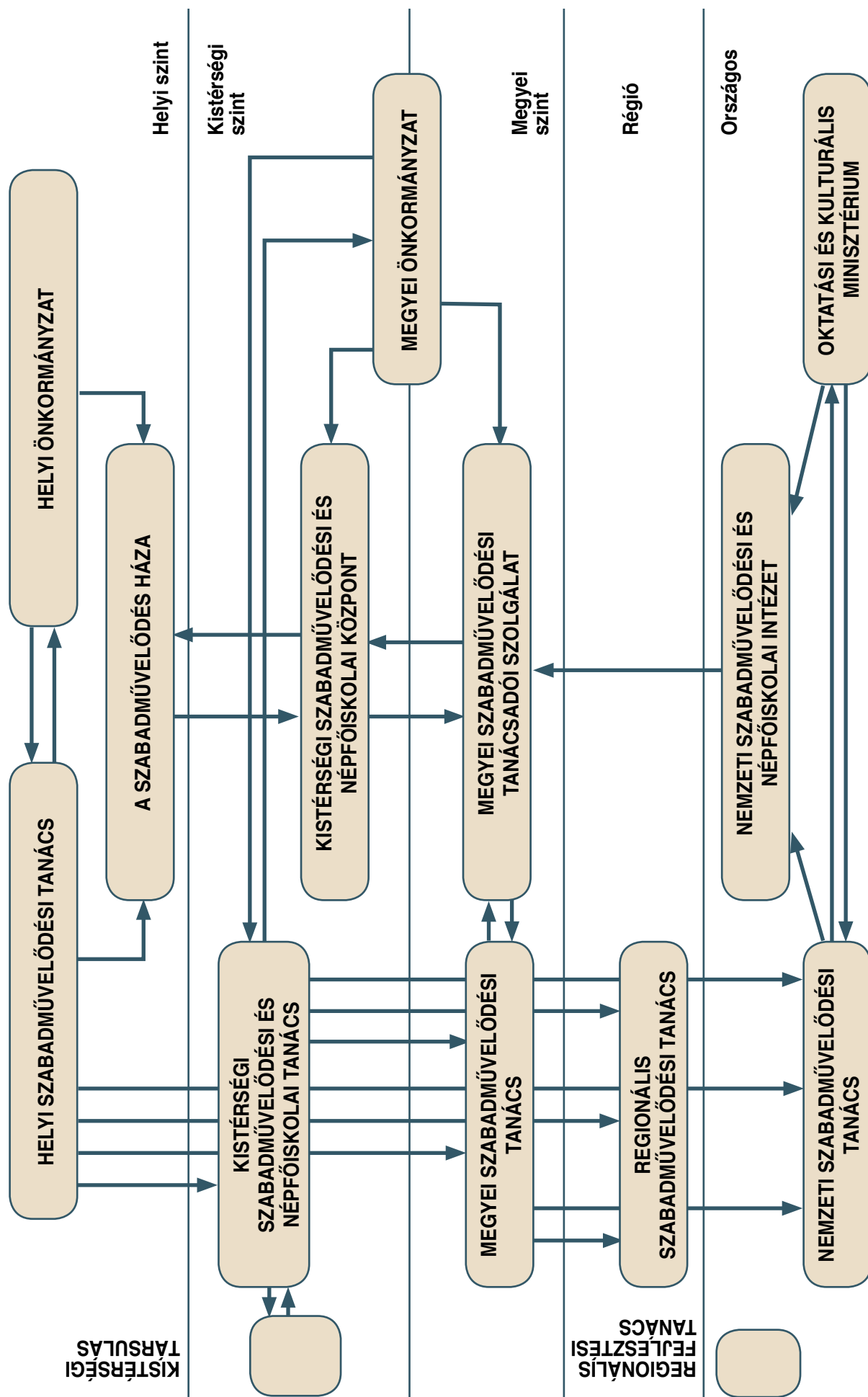
Közhely számba megy, hogy a prevenció a leghatékonyabb egészség gondozás. A tájékoztató, a közösségi tevékenységek, a közösségi sport a szabadművelődésen belül sokat tehet a tragikus állapotú magyar népegészség paramétereinek javításáért. (stressz, korai halálozás, a népbetegségek, a magas vércukor szint és a magas vérnyomás stb.) Nemcsak arról van szó, hogy társadalmilag olcsóbb egy nyugdíjas klubban sakkozni, mint a kórházi ágyat nyomni, hanem arról is, hogy az idősök életminősége és méltósága is közösségi és nemzeti érték.

- A gazdaságra

A szabadművelődési rendszer alapelve, hogy a gazdaság van az emberért és nem fordítva. Az önbecsüléssel rendelkező, művelt polgár egyben sokkal jobb munkaerő is. A helyi és kistérségi szabadművelődés egyik legfontosabb funkciója, hogy a munka megszerettetésének szocializációját, a munka keretében történő emberi együttműködés gyakorlását és a munka teljesítmény megbecsülését újra társadalmi normává tegye. Az egyéni, családi és mikro vállalkozás helybeli kifejlesztésének – sok feltétele mellett – az emberi tényező alkalmassá tétele az egyik legfontosabb komponense. Az értékrenddel rendelkező személyiség fejlesztés és a kompetencia alapú képzés kettőssége a kulcs ezen a téren.

Budapest, 2009. február 15.

A SZABADMŰVELŐDÉS SZERVEZETI ÉS INTÉZMÉNYI STRUKTÚRÁJA

A szabadművelődés nemzeti intézményi és döntéshozatali modellje

STRUKTÚRA

SZINT	INTÉZMÉNY	DÖNTÉSHOZATAL	TÖRVÉNYBEN ELŐÍRT INTÉZMÉNYI KAPCSOLATOK ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSEK
TELEPÜLÉS	A Szabadművelődés Háza	Szabadművelődési Tanács és a helyi önkormányzat	Helyi óvoda, iskola, egyház, könyvtár, orvos, falugondnok, szociális intézmények, munkaügyi központok
KISTÉRSÉG	Kistérségi Szabadművelődési és Népfőiskolai Központ	Kistérségi Szabadművelődési Tanács, Kistérségi Társulás	Középfiskolák, szakképző iskolák és intézmények, munkaügyi központok, múzeumok, könyvtárak, a kistérséghez tartozó egyházak más intézmények
MEGYE	Megyei Szabadművelődési Tanácsadó Szolgálat	Megyei Szabadművelődési Tanács és Megyei Önkormányzat	Egyetemek, főiskolák, megyei munkaügyi igazgatóságok, gazdasági kamarák, szakszervezetek, IPOSZ, a múzeumok, könyvtárak és egyházak szervezetei
RÉGIÓ	Érdekképviseleti és koordinációs funkció, közvetlen intézményi háttér nélkül	Regionális Szabadművelődési és Népfőiskolai Tanács	Regionális Fejlesztési Tanácsok Regionális Képző Központok TISZK-ek Regionális Munkaügyi Központok
ORSZÁGOS	Nemzeti Szabadművelődési és Népfőiskolai Intézet (Magyar Művelődési Intézet jogutódja)	Nemzeti Szabadművelődési Tanács, Oktatási és Kulturális Minisztérium	az Országgyűlés Kulturális és Oktatási Bizottsága Oktatási és Kulturális Minisztérium, Tempus Közalapítvány, Szociális és Foglalkoztatási Minisztérium, A Magyar Kereskedelmi és Iparkamara, a GYOSZ és más hasonló munkaadói és munkavállalói szervezetek Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Tanács jogutódja Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet jogutódja Nemzeti Fejlesztési Ügynökség jogutódja Határon túli Magyarok Hivatala Az egyházak intézményei

INTÉZMÉNYI ALAPFELADATOK

INTÉZMÉNY	ALAPFELADAT
A Szabadművelődés Háza Foglalkoztató: a helyi önkormányzat	A település éves szabadművelődési programjának kidolgozása a nemzeti és helyi prioritások, a helyi igények alapján, önálló szakmai kompetenciával, de a Szabadművelődési Tanács felügyeletével. Képzésművelődési programok szervezése és megvalósítása, helyi tanácsadói (ifjúsági, családsegítő, foglalkoztatási, idősek segítése) és információs szolgáltatás biztosítása, a kötelező és minimálisan évente elvárt 2x30 órás képzési program lebonyolítása. Kapcsolat és együttműködés a település intézményeivel, az önkormányzattal; kapcsolat és együttműködés a kistérségi szabadművelődési és népfőiskolai központtal.
Kistérségi Szabadművelődési és Népfőiskolai Központ Foglalkoztató: megyei önkormányzat	A települési helyi programok kidolgozásának és megvalósulásának módszertani segítése (mentorálás). A települési szabadművelődési intézmények munkatársainak rendszeres (évente minimum 1 alkalom) továbbképzése. Kistérségi szintű nappali és/vagy bentlakásos képzések a kistérség lakossága számára (állampolgári és felnőttkori kompetenciaképzések), a szabadművelődés nemzeti és helyi prioritásai alapján és a munkaerő-piac kistérségi igények figyelembevételével (kapcsolat és átjárhatóság biztosítása a szabadművelődés és a munkaerő-piaci szakképzés között), felzárkóztató programok, képzők képzése, kistérségi képző „kataszter” nyilvántartása, a minőségbiztosítás felügyelete. Kistérségi szintű pályázati programok kidolgozása és megvalósítása; kapcsolat a kistérségben működő oktatási, képzési és kulturális intézményekkel. Szakmai kapcsolat a Megyei Szabadművelődési Tanácsadó Szolgálattal.
Megyei Szabadművelődési Tanácsadó Szolgálat Foglalkoztató: Nemzeti Szabadművelődési és Népfőiskolai Intézet	Nemzeti prioritások megyei szintű adaptálása, módszertani szakmai, pénzügyi, együttműködési és menedzsment tanácsadás a kistérségek számára. A megye kistérségeinek együttműködési koordinációja, megyei szintű pályázati programok kidolgozása és megvalósítása a kistérségek bevonásával. Megyei szakmai programok szervezése, megvalósítása, a szakmai érdekképviselet és felügyelet ellátása. Tájékoztatási és információs szolgáltatás. Kapcsolat és együttműködés képzési és oktatási intézményekkel. Ösztönző források megyei szintű feltárása.
Nemzeti Szabadművelődési és Népfőiskolai Intézet Foglalkoztató: Oktatási és Kulturális Minisztérium	Nemzeti prioritások kidolgozása a szabadművelődési és népfőiskolai tevékenység területén. Rendszeres tematikus kutatások megrendelése, lebonyolítása. Szakmai-módszertani kiadványok megjelentetése (könyvek, periodikák). Országos szakmai programok (pl. Felnőtt Tanulók Hete, tematikus konferenciák) szervezése, megvalósítása. EU konform és a KSH-val egyeztetett statisztikai rendszer és szolgáltatás biztosítása. A megyei tanácsadó szolgálat munkatársainak képzése. Országos szakmai érdekképviselet ellátása a parlament, felügyeleti tárca, tárcák közötti és a különböző hatóságok szintjén. Magyar-magyar együttműködés ösztönzése és koordinálása. Nemzetközi kapcsolatok, nemzetközi projektek kidolgozása és megvalósítása, a szakma nemzetközi képviseletének biztosítása. Kapcsolat és együttműködés más országos szakmai intézményekkel és hatóságokkal.

DÖNTÉSHOZATAL

TESTÜLET/INTÉTMÉNY	HATÁSKÖR
Szabadművelődési Tanács (önkéntes, társadalmi testület a település szervezeteinek, intézményeinek delegálásával, a helyi önkormányzat képviselőjével)	A helyi/települési szabadművelődés éves prioritásainak megállapítása, összhangban a nemzeti prioritásokkal, a helyi programterv véleményezése, elfogadása, a szakmai és pénzügyi megvalósulás figyelemmel kísérése, helyi érdekképviselőt ellátása, a helyi intézményi, szervezeti kapcsolatok, együttműködések felügyelete, részleges irányítói hatáskör
Helyi önkormányzat	Intézményfenntartó: foglalkoztatás, a költségvetés törvényben garantált részének biztosítása, részleges vétőjog a Szabadművelődési Tanácsban
Kistérségi Szabadművelődési Tanács (önkéntes, társadalmi testület, a térségi települések delegálásával és a megyei közgyűlés képviselőjével)	A kistérségi szabadművelődés éves prioritásainak megállapítása, összhangban a nemzeti prioritásokkal, a kistérségi szabadművelődési és képzési programterv véleményezése, elfogadása, a szakmai és pénzügyi megvalósulás figyelemmel kísérése, térségi érdekképviselőt ellátása, az intézményi, szervezeti kapcsolatok, együttműködések felügyelete, részleges irányítói hatáskör
Kistérségi Társulás	A térségi szintű együttműködés minősítése, a térségfejlesztési programok és a szabadművelődési tevékenység összhangjának felügyelete, javaslat egyes szabadművelődési programok kifejtésére, részleges vétőjog a Kistérségi Szabadművelődési Tanácsban
Megyei Szabadművelődési Tanács (önkéntes, társadalmi testület, a megyei szervezetek, intézmények, valamint a helyi és kistérségi Szabadművelődési Tanácsok delegálásával, a megyei közgyűlés képviselőjével)	Érdekképviselőt a megyei közgyűlésben, részvétel a kulturális bizottsági döntésekben, részleges vétőjoggal rendelkezik a költségvetés szabadművelődési keretének felosztásában, felügyeli a megyei szakmai-módszertani szolgálat munkáját és abban részleges irányítói jogkörrel rendelkezik, megyei intézményi együttműködések, kapcsolatok felügyelete, jóváhagyja a megyei szintű éves szakmai módszertani szolgálat programtervét, megvalósulását felügyeli
Megyei Önkormányzat	A Kistérségi Szabadművelődési és Népfőiskolai Központok fenntartója, foglalkoztató, részleges vétőjoggal rendelkezik a kistérségi és a megyei Szabadművelődési Tanácsban
Regionális Szabadművelődési és Népfőiskolai Tanács (szakmai szervezet, a helyi, a kistérségi és a megyei szabadművelődési tanácsok delegálásával a megyék arányában, a tagok tiszteletdíjas foglalkoztatásával, a regionális operatív programok költségkerete terhére)	A szabadművelődés regionális prioritásainak megállapítása, a régió szabadművelődési és képzési/oktatási intézményei, szervezetei közötti szakmai kapcsolat, átjárhatóság és együttműködés felügyelete, biztosítása; regionális pályázati keretek minősítése, véleményezése; a regionális támogatási döntési folyamatok teljes jogú résztvevője
Nemzeti Szabadművelődési Tanács (szakmai szervezet, összetétele: 1/3 SzT-k delegálása, 1/3 minisztériumok delegálása, 1/3 a szakma szakértői és a szakterület tudományos szakemberei)	Önálló tanácsadó és konzultatív testület, amely az országgyűlés bizottságaiban és a szaktárcáknál ellátja a nemzeti szabadművelődés érdekképviselőt
Oktatási és Kulturális Minisztérium	A szabadművelődés felügyeleti szerve, a Nemzeti Szabadművelődési és Népfőiskolai intézet fenntartója, a szabadművelődés normatív támogatásának biztosítója, az Országgyűlés döntése alapján

A tanulmányt a Magyar Népfőiskolai Társaság elnöksége által létrehozott munkabizottság készítette:

- Sz. Tóth János PhD, elnök, egyetemi docens, a munkacsoport vezetője
- Keresztesi József (Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság, Tata)
- Mihályfi Márta (a Magyar Népfőiskolai Társaság főtájkára)
- Nagy Júlia (Budapest Környéki Népfőiskolai Szövetség)
- Nagyné Kiss Mária (Jász - Nagykun – Szolnok megyei Népfőiskolai Társaság)

A Magyar Népfőiskolai Társaság több mint két éve kiemelt figyelemmel követi a magyar föld sorsát és az egy évvel ezelőtt megvalósult országos rendezvényt sorozata mellett rendszeresen tesz közzé lapjában információkat a földkérdésről. Mostani számunkban dr. Tanka Endre professzor tanulmányai olvashatók, amelyben a professzor közérthetően megfogalmazta mindazt, amit a termőföld jelenlegi szabályozásáról tudni kell és azt, hogy milyen nemzetstratégia volna a helyes, követendő cél, hogy hazánk önrendelkezését a földtulajdon és a földhasználat nemzeti szabályozásához visszazerezzük.

Szerk.

AMIT A TERMŐFÖLD MAI SZABÁLYOZÁSÁRÓL MINDENKINEK TUDNIA KELL

A nemzeti önvédelem helyett a földpolitika hogyan szolgálja a földtulajdon és a földhasználat tőkés elsajátítását?

1. A *Kormány földprogramja (Pr)* 2010 óta a föld magyar kézben megtartását, a külföldiek zsebszerződéseivel jogtalanul birtokolt egy millió hektár föld vissza-szerzését, a nagybirtokrendszer lebontását, a családi gazdaságok megerősítését és a külföldi földszerzés kizárását ígéri. Politikusi naponta hangoztatják: a földalap 80 százaléka a kis – és középüzemeké lesz, a nagyüzemek terület - aránya 20 százalékra csökken és 2020 – ig az agrártámogatások is ehhez fognak igazodni. A Kormány által bevezetett *földjogi intézmények* azonban, a politikai ígéretekkel homlok egyenest ellenkezően, *egyedül a tőkeuralom magánérdekeit szolgálják*. A földjogi rendezés két *alapcél*t teljesít. Egyik a *tőkés társaságok nagybirtok – rendszerének a megőrzése*, földbérletüknek *földtulajdonnal* felváltása, az *üzemmelük növelése* új földhasználati kiváltságokkal és a nagy-tőke *integrátori szerepének* a kiépítése, ami lehetővé teszi a tőkészerződésnek az ágazat kifosztását. Másik végrehajtott cél – Brüsszel nyomására – a *hazai földpiac kapujának „világméretű” kitérása a külföldi tőke előtt*. Mindkét cél *feladja a föld nemzeti önvédelmét és idegen érdekeket szolgál*. Ezt a diktátumot bonyolult jogszabályok hajtják végre, amelyek még a szakértők előtt is többször átláthatatlanok. Az intézményi *lényegük* azonban nem titkolható, így ismeretük feltárja az igazságot. Nevezetesen:

2. A Pr a felvállalt közcélok megvalósítását külön *törvénycsomaggal* ígérte. (Új

törvény a családi gazdaságokról, a szövetkezőségről, a földvédelemről, a mezőgazdasági üzemekről és a földforgalomról.) Ezek közül csak a *földforgalmi törvény* (2013: CXXII. tv. Fftv) született meg, kizárólag a tőkeigények kiszolgálására.

3. Az *üzemtörvény* (Ütv) elvetése – azon túl, hogy alkotmányos mulasztás – önmagában is leleplezi, hogy a Pr ígéretei hamis politikai szövegek. Az üzemszabályozással ugyanis az EU 9 állama – a közösségi joggal összhangban – egyszerre zárja ki a nagybirtokrendszert és a külföldi földspekulációt. A Jobbik *T/315/2014. sz. törvényjavaslata* a mezőgazdasági üzemekről 2 éven belül a birtokszerkezet olyan közérdekű átalakítását kívánta elérni, amelyben bármely ártermelő csak egy mezőgazdasági üzemet tarthat fenn, aminek a mérete nem lehet nagyobb 500 hektárnál. A Kormány parlamenti többsége azonban még a javaslat érdemi tárgyalását is meggátolta.

4. Új *földvédelmi törvény* elfogadása helyett csak a régi módosult. (2013: CLXIX. Fvtv) Ez viszont – szolgáló módon – még kifinomultabb eszközökkel biztosítja a külföldi tőkeberuházónak, hogy ingatlanvételek címén akár a legjobb termőföldre, az általa kívánt mértékben tulajdonjogot szerezzon. Az Fvtv a belterületi termőföldet már formálisan sem védi, hadd vonják azt ki korlátlanul a művelésből, mint ingatlan. Nem pontosítja a humusz fogalmát, megtiltja a hatóságnak, hogy a helyhez

kötött beruházás földigényét korlátozza, a beruházót terhelő föld – és talajvédelmi járulékok mértékét a valós földértékhez képest olyan alacsonyra teszi, hogy az nem vethet gátat a mértéktelen földpazarlásnak. A Kormány a *külföldi tőkét – ingatlan beruházás címén, gyorsított eljárásban – jelképes áron földtulajdonhoz juttatja*, holott a hazai föld ilyen gyarmati módszerű ki-árusítása a nemzetközi gyakorlatban szinte ismeretlen: a beruházó rendszerint nem juthat tulajdonhoz, hanem csak határozott idejű bérlethez. (Ld. pl. Kínát.) Az *Fvtv megalkuvása a föld mennyiségi és minőségi védelmének a végleges feladását jelenti*.

5. A civilizációt pusztulással is fenyegető, új világviszonyban a megmaradás egyik lételemévé az *állami földtulajdon megőrzése és tervszerű gyarapítása*. A tőke profitérdekével szemben csak a föld köztulajdona biztosíthatja a népélelmezést

és a jövő nemzedékek közérdekű földelátadását. (Több gyermeket nevelő fiatalok, családi gazdák földhöz juttatását, a szociális földprogramokat, stb.) Ennek előfeltétele, hogy az állam a földjét senkinek ne adhassa el, hanem az – mint forgalomképtelen kincstári vagyon – csak *tartós földhasználatba* kerüljön. Bár a Pr felvállalta az állami földtulajdon megtartását, már a *Nemzeti Földalapról* szóló 2010. évi LXXXVII. tv. (Nfa tv) előírja, hogy az *állam a földjeit elsősorban eladással hasznosítsa. A nemzeti vagyonról szóló 2011: CXCVI. tv. pedig az állami földtulajdont kizárja az államkincstár forgalomképtelen vagyonából* és azt – az Alaptörvény P. és 38. cikkeivel ellentétben – *üzleti vagyonná* minősíti. Ezt ingatlanként bárki megveheti, de a tulajdonszerzését a termőföld – minőség sem gátolja.

Amit még az SZDSZ és az MSZP sem mert a közérdek ellen megtenni, azt a polgári Kormány 2015 novemberől gátlástalanul végrehajtotta: *az állam 500 ezer ha mezőgazdasági – szántó, gyepek, kertészeti (zöldség, gyümölcs és szőlő) – területéből 290 ezer hektárt „dobra vert”, azaz – a költségvetési hitelezés és más jogi trükkök segítségével – minimális szolgáltatás fejében átjuttatta a vele összefonódott agrároligarchia tulajdonába. További száz-ezer ha föld még azért nem került eladásra, mert az a kiváltságosok 50 évi haszonbérletében áll (a piaci bérleti díj 20-30 százalékaért, az elsődleges elővásárlási és első – haszonbérleti jog kikötésével a bérlet javára) és a nagytőkés integrátornak létérdeke (a földmagántulajdonán túl) az állami föld használata. Egyrészt, a jog az állami föld vagyonkezelőjének korlátlan üzemméretet szavatol (Nfa tv 2/A. §, vagyis a birtokmaximumba ez a föld nem számít be.) Másrészt, az integrátort – mint mintagazdaságot (mivel az állami ménes – gazdaságot kivéve csak integrátor válhat azzá) – ha állami földet is használ, az uniós agrárfejlesztési támogatásoknál elsőbbség és külön adókedvezmények illetik meg. (1910/2015. korm. hat.) Ez 2020-ig garantálja, hogy a támogatás az övéké.*

A nagytőke földhétségétől a 2, 2 millió ha állami földtulajdon további része sincs biztonságban. A szántók után az *állami erdővagyon magántulajdonba vétele* következhet: az új rendezés itt már most feladja a természetvédelmet és a fenntartható erdőgazdálkodást, ami helyett zöld utat ad a tőkehaszon ipari fakitermelésének.

6. Az integrációs nagytőke intézményi uralmának kiterjesztése - az előzőekben írt

rendezésen túl is – a szabályozók közép-pontjában áll. Már a 2012: CXXVIII. tv. megalapozta a *tőkés agrár – cégóriások, mint integrátorok egész ágazatot behálózó monopol – uralmát*. A kiváltságaik érvényesítéséhez a termékpálya legalább két területén (amiből egyiknek az alapanyag – előállításnak kell lennie) az árutermelésből legalább 2/3 arányú részesedést kell elérniük, ami alapján, a saját szerződésükkel, kötelezően megszabják az ágazat összes piaci szereplője számára a részvétel feltételeit. Ez a jogalapja annak, hogy – az országot 7 régióra osztva – a nagyüzemi mamut cégek a mezőgazdaságból kiszajtolható minden nyereséget a tőkéjük hozama címén elsajátítsanak. Az *integrációs földhasználó kiváltságait* „az integrált mezőgazdasági termelésről” szóló sarkalatos törvény fogja rögzíteni.

7. A *külföldiek jogellenesen közel egymillió ha magyar földet birtokolnak*, ami a hazai mezőgazdasági földalaphoz közel egy hatoda. Ezek visszaszerzését a Kormány a büntetőjog és a polgári jog új szabályai alapján ígéri. A BTK 349.§ a föld jogellenes megszerzését bünteti, míg a 2014. évi VII. tv. (Ájtv) az állam javára marasztalással kötelezné a zsebszerződés külföldi jogosultját a föld visszaadására. *Mindkét intézmény eleve alkalmatlan arra, hogy a föld jogtalan birtokosát akár 1 ha visszaadására is kényszerítse*. A BTK fenti szabálya ui. csak a 2013. VII. 1. után elkövetett ilyen büntetteket bünteti, így *nem terjed ki a már jogtalanul birtokolt egymillió ha földre*. A jövőben az ilyen büntettek elkövetése viszont, szinte fogalmilag kizárt, mert az *Fftv 2014. májusától törvényesíti a külföldi földtulajdonszerzést*: ahhoz már nem kell zsebszerződés.

Az Ájtv pedig csak a semmis szerződés bírósági megállapítása iránt indított *ügyészi kereset sikere esetén* enged meg az eredeti jogállapot visszaállítását és a föld visszaadását. Mi több, az Ájtv még ilyenkor is *„mentőövet dob” a jogtalanul nyereszkes külföldi földtulajdonszerzéséhez*. (5. § /3/) Elrendeli, hogy ha a külföldi a földet legalább 10 éve birtokolja, úgy a szerződést a bírósági ítéletig *érvényes haszonbérletnek kell minősíteni*, ami törvényes elővásárlási és első – haszonbérleti jogot ad a külföldi javára. Így – a 10 évi haszonbérleti díjnak a vételárba beszámításával – övé lesz a föld.

Mindkét „jogorvoslat” a társadalmat cinikusán félrevezeti és a föld nemzeti önvédelmét csalárd módon színleli. Valójában *lemond róla, hogy a hazánk földjét az*

egymillió hektártól jogtalanul megfosztó külföldiektől visszavegye a földjeinket.

8. A *földforgalmi törvény (Fftv) körmonfont jogtechnikája – az alanyi kört tekintve – korlátlanul teszi a külföldiek magyarországi földtulajdonszerzését és ugyanígy korlátlanul (nem a magángazdaságok, hanem csak) a nagyüzemek birtokméretét*. Ennek fő jogi leleménye a „*földműves*” szavunk fogalmának, a több évszázada állandó, egyértelmű tartalmi lényegének a megsemmisítése, kiforgatása: az Ftv (5. § 7.) – hatalmi önkénnyel és durva hamisítással – *abba kényszeríti a fogalomnak az őt tagadó ellenpárját, a földet nem művelő, hanem azt mással műveltető személyt és szervezetet is*. (E szerint földműves a földesúr, a nagybirtok tulajdonosa is.) E miatt a társadalom a hazai földtulajdonának megszerzésére jogosult *földművesként köteles elismerni – agrár szakképzettségének igazolásával – akár 560 millió uniós polgárt, sőt, az Európán kívüli (az Európai Gazdasági Térségben élő vagy külön nemzetközi szerződések kiváltságaival erre jogosult) idegen polgárt, továbbá az olyan hazai vagy uniós agrárcégek tulajdonosait is, akik a cégvagyon legalább negyedrészen a tulajdonosai. Mi több, az Fftv végrehajtása még a külföldi székhelyű jogi és nem jogi személynek (tehát nemcsak az 1/4 arányú uniós cégtulajdonosnak, hanem magának a külföldi cégszervezetnek is) megengedi a magyar föld tulajdonjogának a megszerzését*. (2013: CCXII. tv. 13. §.) Köztudott, hogy 200 – 250 ezer forintért csaknem bárki igazolást kaphat néhány héten belül az „*aranykalászos gazdátanfolyam*” elvégzéséről, amivel a földműves képzettségét tanúsítja.

9. Az Fftv a tőkés társaságok nagyüzemi terjeszkedését részben a *földtulajdonszerzésük* növelésével, részben a *földhasználati kiváltságaikkal* biztosítja. Kérdés: a törvényi korlátok ellenére hogyan válik törvényessé a nagybirtok korlátlan üzemmérete? Ez úgy valósult meg, hogy az Fftv térmértéki megkötései (300, 1200 és 1800 ha) csak *látszat – korlátjai a nagyüzemi méretnek, ami ténylegesen és törvényesen korlátlan*. Pontosítva: csak az üzemtulajdonos tőkeerejétől és az elérhető föld – kínálattól függ, hogy az 1800 hektáron felül hány tízezer hektárral növeli az üzemméretét. Milyen *jogintézmények garantálják a jogilag korlátlan üzemméretet?*

a/ Az Fftv már a *földszerzés alaplímértékét is a korábbiól kétszeresére* növelte. Míg korábban egy magánszemély legfel-

jebb 300 ha földtulajdont és ugyanennyi bérletet szerezhetett, az Fftv a részére 600 ha helyett 1200 ha szerzési maximumot ad. (Ebből 300 ha tulajdon és 900 ha bérlet lehet.) Az 1200 ha eleve nagyüzemi méret. (Ld. az EU átlagos 17 ha üzemméretét.) A birtokmaximum (1200 ha) és a kedvezményes birtokmaximum (1800 ha) pedig nemcsak az állattartó üzemet és a vetőmagtermesztőt illeti meg, hanem *bármely agrárcéget*. Ennek az a feltétele, hogy legalább 1 éve olyan földet használjon, amit a tagjától, a részvényesétől, ezek közeli hozzátartozójától vagy 3 éve foglalkoztatott alkalmazottjától bérel.

b/ A szerzési és a birtokmaximum *személyhez kötött*: ez egyenkénti 1800 ha méreteket hoz, amit a tőkeszervezés igénye és leleménye *bármilyen mértékben megsokszorozhat*. (Családtagok, rokonok bevonásával, a cégtagok, részvényesek tetszőleges számával, stb.) Ez teszi érthetővé, hogy – az 1800 ha törvényi felső határ ellenére – *a legnagyobb agrárcégeknek ma is 28 – 40 ezer ha közötti, vagy még nagyobb birtokuk van*.

c/ Az Fftv *eltörölte* a szerzésnél és a birtokmaximumnál az *összeszámitás* kötelezettségét. (A nagyüzem kiterjesztésének azt a korábbi gátját is kiiktatta, ami a közeli hozzátartozók földtulajdon szerzését ezer hektárban és a település külterületének a 25 százalékában maximálta.) Ezért az 1800 ha kedvezményes maximumot semmilyen összeszámitási kötelezettség (sem a családon vagy a közös cégen/érdekeltségen belüli, sem a településhez igazodó előírás) nem korlátozza.

d/ Az 1800 ha *törvényesen túlléphető az állami föld vagyongazdálkodás és bármely föld kényszerhasznosítása* címén, mert a birtokmaximumba egyik sem számít be. Az Fftv utóbbi eszköze *ingyenes földhasználat*al növeli a nagyüzemek földjeit. (A juttatása hatósági mérlegeléstől függ, érte bért sem kell fizetni, az éves elszámolás célja pedig az, hogy az üzem az ingyen – használattal esetleg nem fedezett költségeit a földtulajdonostól behajtsa. Pl. Békésben 2015 – ben egyetlen cég ezer ha föld kényszerhasznosításához jutott.)

e/ Az *elővásárlás és az elő - haszonbérlet* törvényi rangsorában formálisan az állam első, de *ténylegesen a volt haszonbérlet* az. (Az állam – forráshiányra hivatkozva – nem él az elsőbbségi jogaival.) Ez biztosítja, hogy bárki más csak arra a földre tarthasson igényt, ami a nagyüzemnek nem kell. Ugyanakkor az Fftv *kizárja, hogy e jogokat a nagyüzem (a volt haszonbérlet) terhére gyakorolják*, ha az utóbbi

javára az elővásárlást, illetve az elő - haszonbérletet a cég tagja, részvényese, ezek közeli hozzátartozója vagy 3 éve foglalkoztatott alkalmazottja ajánlja fel.

f/ A megszerzett földtulajdont *tilos más javára átengedni* és azt 5 évig más célra hasznosítani. E tilalom alól azonban *mentes az agrárcég legalább egynegyedének a tulajdonosa* és ennek ugyanilyen arányban tulajdonos *közeli hozzátartozója*. (Fftv 13. § /2/ ab.)

g/ Az *állam intézményesen „szemet huny” a nagyüzem földkoncentrációja fölött*. A nagyüzem földhasználati szerződése *mentes a hatósági jóváhagyás alól*, az sem bejelentésre, sem nyilvántartásba nem kerül. Ezért az adott üzem *tényleges méretéről* – főleg, ha a támogatás nem jár az összes földrészlet után – senkinek nincs köztudomása, így *eleve elesik annak a hatósági ellenőrzése*.

A fenti intézmények *egyidejűleg* érvényesülnek, így a mennyiségi és minőségi összehatásuk a *nagyüzem tulajdoni és használati föld – koncentrációját* egyaránt jelentősen növeli.

10. Az Fftv számos további szabályozója olyan „finom hangolásra” készült, ami jogi trükkökkel fosztja meg a helyi gazdákat a földhöz jutástól. Ilyen pl. a „*helyben lakás*” jogi fogalma. Amikor az Fftv a földszerzés jogát *helyben lakáshoz* köti, kiderül: a törvényi fogalom *nemcsak a településen lévő lakóhelyet jelenti*, hanem annak a lehetőségét földrajzilag *jelentősen kiterjeszti más, a föld fekvésétől távoli településekre*. Magyarán: a „*helyben lakás*” lehet „*nem helyben lakás*” is.

Ezért a „*helybeli illetékességű*” agrárcég tulajdonosa (Fftv 5. § /11.) a földszerzés jogát akkor is gyakorolhatja, ha adott esetben a földtől akár 60–70 km távolságban lakik. Az Fftv ezzel is azt szolgálja, hogy *a tőkés társaságok tulajdonosai – még ha nem is helyben laknak – a tényleges helyben lakók kizárásával szerezhessenek földtulajdont és/vagy földbérletet*.

11. Az Fftv sem a hatóságnak, sem a helyi közösségeknek és gazdáknak *nem engedi meg, hogy fékezze a tőkeuralom erőfölényét és földszerzési kiváltságait*. A helyi földbizottságokat a Kormány – bár ez mulasztásos törvénysértés – 2013. óta sem hozza létre. Ha ez mégis megtörténne, úgy azokat az Fftv szerint csak a nagytőkés társaságok, mint „*helyi földhasználó földművesek*” kézi vezérlése működtethetné, amelyből a helyben élő gazdálkodó családok, azok egyesülete, szervezetei, tanácsai kiszorulnak. A földbizottságnak a *földbérlet és az egyéb földhasználat* ügyleteiről még tudomása sincs, a *földtulajdonszerzés* kérdéseiben pedig nincs vétőjoga, a véleménye a hatóság döntését legfeljebb befolyásolhatja.

12. Az évtizedek óta önfeladó földpolitikát csak egy *földvédelmi nemzetstratégia* válthatja le. Ehhez a földügyet a pártok felett álló nemzeti sorskérdésként kell kezelnünk. Az egész társadalomnak össze kell fognia a földjogi rendezés gyökeres, közérdekű megváltoztatásáért, hogy az a megmaradásunkat, gyermekeink és unokáink jövőjét szolgálja. *Ismerd meg és terjeszd a földügy nemzetstratégiáját!* (Ld. a szerző erről írt kiskátéját.)

AMIT TUDNUNK KELL A FÖLD NEMZETSTRATÉGIÁJÁRÓL

Hogyan szerezheti vissza hazánk önrendelkezését a földtulajdon és a földhasználat nemzeti szabályozásához?

1. Ma döntően két intézmény gátolja, hogy a Magyar Állam a külföldiek által jogtalanul birtokolt egymillió hektár földet visszaszerezze, a teljes földalapot a hazai gazdák kis – és középüzemei javára újra ossza és a földet megőrizze a magyarság részére. Elsősorban ezt a *föld uniós tőke minősége* zárja ki, a tőkédiktátum kiszolgáltatása miatt pedig a *belső szabályozók*, amelyek a föld lehetséges védelmét is feladják. Ez a kettős alávetés sem számolhatja fel azonban a *nemzeti földpolitika mozgásterét*, ami alapján az ország elérheti a *föld tőke minőségének az uniós megszüntetését* és – akár e nélkül is – a fenntartott rész – szuverenitással, nemzeti hatáskörében a *hatékony önvédelem* kiépítését. Magyarán: az uniós tagság ellenére minden tagállamnak lehet olyan eszköztára, amivel fékezheti, sőt kizárhatja, hogy földjét a nemzetek feletti tőke uralja.

2. A csatlakozási szerződések az *EU 18 tagját* – köztük a keletiekkel együtt csatlakozott Ciprust, Máltát és Szlovéniát is – *mentesítik* az alól, hogy a tőke szabad mozgása előtt *megnyissák földpiacukat*, miközben a *keleti Tizeket erre kötelezik*. Ez a – hazánkat is sújtó – kényszer, az államterület földjéről való önrendelkezés teljes elvonása azonban nemcsak súlyos érdeksérelem, hanem az *EU Alapító Szerződésének (EUMSZ) számos alapintézményébe ütközik*. (Megsemmisíti a tagállam kizárólagos hatáskörét, ami ma is garantálja a földtulajdon nemzeti szabályozását: 345. cikk; a döntéssel az EU túllépi saját hatáskörét és jogellenesen beavatkozik a tagállam alapvető állami funkcióinak a gyakorlásába, a súlyos diszkrimináció átgázol az uniós integráció pillérére, az általános egyenlőség és a jogegyenlőség követelményén, stb. Ld. Tanka E.: Országvesztés törvényesített földrablással. Agroinform K. Bp. 2015. 1 - 192. o.)

A törvénytelenséget *rendes felülvizsgálati eljárás* orvosolhatja, amit – az Alap-

szerződés módosítását célzó javaslatként – bármely kormány kezdeményezhet az Európai Tanácsnál. Ez *elérheti a föld tőke – minőségének és a Tizek földpiac – nyitási kötelezettségének a megszüntetését*. Hazánk javára is megvalósulna – az EUMSZ által szavatolt – önrendelkezés, ami *visszaállíthatja történelmi közjogunkat, a Szent Korona birtoktanát*, ezzel a külföldi földtulajdonszerzés kizárását. Az eljárásnak számos buktatója van, már az ügy érdemi tárgyalásához is 16 tagállam egyetértése kell. A földjogi önrendelkezés törvényes visszaszerzése azonban *nemcsak a Tizek létérdeke, hanem a Tizenhatalcáké is*, mert az Európai Bíróság „jogfejlesztése” náluk is fokozatosan felszámolja az eddig megtűrt önrendelkezést, amit az EU teljes területén alávet a globális tőkédiktátumnak. Az önálló államiság feladása helyett a Tizek és további országok összefogása kiharcolhatja az államterület földjére a nemzeti önrendelkezést.

3. Az állam az értékalapú, közérdekű birtokpolitikát a *birtokrend* létrehozásával valósíthatja meg. Ennek rendszere négy alkotóelemre, a *földtulajdon, a földhasználat, a földvédelem és a földkészlet – gazdálkodás (földügyi igazgatás) köz-célú szabályozására* épül. Ezek egymást kiegészítő, összehangolt működtetése a társadalmi közmegegyezéssel elfogadott, *földvédelmi nemzetstratégiát* hajtja végre, a következő rendezőelvek szerint:

3.1. *Földtulajdon*. Itt a stratégia három kulcseleme döntő: *A/ a szövetkezeti részarány – tulajdon*, másfelől *B/ az állami földtulajdon sorsának a rendezése*, és *C/ a külföldiek zsebszerződéseivel* jogtalanul birtokolt egymillió ha föld visszaszerzése.

A/ A részarány – tulajdonnál fel kell számolni azt a – jogállamiságnál túrhetetlen – jogfosztást, ami közel *két millió kistulajdonostól 25 éve megtagadja földjének a visszaadását, illetve a más célokra elvett*

tulajdonáért járó, értékarányos kártalanítást. A 3. 6 millió ha ilyen földek zömét – körmönfont szerzési jogtechnikákkal – főleg az agrároligarchia birtokolja, emiatt azokat nem lehet visszaadni. (Már a nem tisztázott jogállású, 1. 5 millió ha részarány tulajdonú földekből is csak 31 292 ha vár azonosításra.) Ezért reális jogorvoslat a tulajdonosok *törvényes kártalanítása* lehet. Tulajdonának elvonása miatt az igazolt tulajdonos – a föld valós értékétől és piaci ártól függetlenül – ma az államtól *hektáronként 80 ezer Ft-ot* kaphat. Ez a jelképes összeg felér a föld jogtalan elkobzásával: az átlagos földpiaci ár ennek tizenegyszerese, 884 ezer Ft, míg az állami földek átlagos vételára 1. 4 millió Ft/ha. A szerzett magántulajdon az Alaptörvény alkotmányos alapjogként köteles védeni. Megoldás: a *jelképes kártalanítás és a valós földpiaci ár különbözetét a részarány tulajdonos javára meg kell fizetni*, de nem a költségvetésből – az adófizetők terhére –, hanem a *részarány tulajdon megszerző, új földtulajdonos marasztalásával*.

B/ Az állam 2. 116 millió ha földtulajdonát a kormány földeladási 2016. végéig 290 ezer hektárral csökkentették és sor kerülhet az állami erdővagyon fokozatos eladására is. *A mai jog a már eladott állami földek köztulajdonát nem állíthatja helyre: a föld megszerzett magántulajdonát az Alkotmánybíróság esetleges törvényességi eljárása sem teheti semmissé. A magántulajdonná vált állami földek kisebb – nagyobb része akkor lehet ismét az államé, ha bevezetik a mezőgazdasági üzemtörvényt*, ami minden árutermelő üzemtípusnál megszabja az *üzemméret felső határát*. Ennek túllépése – így nagyüzemnél az 500 ha feletti földterület – a földhasználati és/vagy földtulajdoni jogcím kötelező megszüntetésével jár: az üzemfenntartó az államtól vett „méreten felüli” földjeit köteles eladni, így – a törvényes elsőbbségi elővásárlási jogával – azt az *állam veheti meg*,

az eladó nyereszkesedését kizáró korábbi vételáron.

Az állami földtulajdon teljes felszámolása derékba törné a föld nemzeti önvédelmi stratégiáját. A beindult *megsemmistő folyamat azonban megállítható és visszafordítható, hiszen közel 1. 8 millió ha földvagyon még mindig az államé.* Az állami földtulajdon megőrzésének és gyarapításának közérdekű indokai, intézményi megoldásai és forrás – fedezeti lehetősége ma épp úgy érvényesek, mint a koncepció 2010-ben történt kidolgozásakor. Mi több, a nemzetállamok pusztításával járó, új világválságok a *megmaradás létparancsává* tették az *állam földvagyonának a polgárai számára köztulajdonként megtartását és hasznosítását.* A magántőke soha nem lesz hajlandó földmonopóliumáról, nyereségéről, gazdasági – politikai uralmáról lemondani a köz javára azért, hogy gazdálkodó fiatalok, helyi közösségek, a szociális támogatásra szoruló, az önfenntartásukat és a helyi lakosság élelmézését biztosító kistermelők földhöz, értelmes munkához, megélhetéshez jussanak. Ezt a feladatot az államnak és a helyi önkormányzatoknak kell ellátni.

Megoldás: a/ az állam és a helyi önkormányzatok földtulajdonát – az Alaptörvény P. és 38. cikke alapján, mint a nemzet közös örökségét – a nemzeti vagyontörvény (2011: CXCVI.) módosításával *forgalomképtelen államkincstári vagyonná kell minősíteni.* b/ Az állam elővásárlási jogával élve fokozatosan *kizárólagos állami tulajdonba* kell venni a *930 ezer ha természetvédelmi földet*, továbbá e jog gyakorlását ki kell terjeszteni az *uniós jelentőségű természetvédelmi (Natura 2000) földalapról*, vagyis *2 millió ha* megfelelő földjeire is. c/ A létrejövő *4 – 4.5 millió ha* állami földvagyon (ami a termőföldalaprak közel a kétharmada) történelmi távon olyan *közélcélú állami földkészlet – gazdálkodás alapja*, ami – rugalmas, örökölhető földbérlettel, tartós földhasználat, szociális rászorultságnál akár ingyen is – földet ad a helyi földbizottságok döntésével a helyi földművesek indokolt szükségleteire és más közcélokra. (Pl. a települések határában az önellátást megalapozó gyümölcs – zöldségtermesztés szociális szövetkezet keretében.) d/ A megvalósítás előfeltétele, hogy *társadalmi összefogás megátolja az állami földek további eladását* és a földpolitikai döntéshozót megnyerje a közérdekű nemzetstratégia végrehajtásához.

C/ A *külföldiek által jogellenesen birtokolt földek visszaszerzését* – az erre létrehozott BTK 349. § és a 2014: VII. tv. teljes

csődje ellenére – kimozdíthatja holtpontról az állami földtulajdon el nem adható *kincstári vagyonná* minősítése és az erre alapított *nemzeti birtokpolitika.* A semmis zsebszerződések hatósági feltárását ugyanis csak a föld fekvése szerinti *helyi gazdaságtársadalom* közös erőfeszítése, kezdeményező együttműködése alapozhatja meg. Ehhez az érintettek *anyagi érdekeltsége* is kell. A föld állam javára marasztalással visszaszerzésének nincs értelme, ha azokhoz a helyi gazdák nem juthatnak, hanem – az állami földeladásokhoz hasonlóan – az agároligarchia vagyonát növelik. Ezért az államnak – intézményi biztosítókkal – kötelezettséget kell vállalnia arra, hogy a *visszaszerzett földeket, földhasználati jogcímeiken, ellenőrzött, átlátható eljárásban, közérdekből újraosztja az arra jogosult helyi gazdáknak.* E mellett az állam *„amnesztiát” (erkölcsi és anyagi mentesülést) adhat a földtulajdonát külföldinek átjászó állampolgár számára* annak fejében, ha – felismert közérdekből és egyéni érdekét is követve – *tevékenyen közreműködik a tilos szerződés feltárásában.* (Ügyészi indítványra ez a volt földtulajdonos az államtól visszakaphatja a földjét, ha bizonyítja: azon ő vagy közeli hozzátartozója kíván gazdálkodni, a földjét 10 éven belül nem adja el és nem adja bérbé.)

3. 2. *Földhasználat.* A nemzetstratégia itt társadalmi és természeti (ökológiai) követelményt támaszt. Az utóbbi az ésszerű, fenntartható földhasználat és a talajvédelem, amelyek a földvédelem pillérei. A társadalmi közérdek pedig az, hogy a *földet ne a nagybirtokrendszer uralja*, mert az nyomorba dönti a lakosságot, a vidéket, a mezőgazdaságot, miközben iparszerű technológiája (a monokultúra) kizsigere-li a talajt, gépi és vegyszer terheléseivel azt ökológiai sivattaggá teszi. Ez a felismerés a hazai földpolitika egyik sarokköve: a polgári kormány épp emiatt hirdette meg a torz birtokszerkezet átalakítását. A nagyüzemek ma az összes üzem 8 %-át *teszik ki és a teljes földalapról 90 %-át birtokolják.* (Zvi Lerman világbanki szakértő adata.) Hazánk a 19. század végétől foglya a nagybirtokrendszernek, de a mai tőkés társaságok nagyüzemi mérete az 1945 előtti főnemesi birtokok nagyságát is meghaladja. A kormány ezen úgy kíván változtatni, hogy a *földalapról 80 százalék a kis- és középiüzemeké legyen, míg a nagyüzemek érték be a maradék 20 százalékkal.*

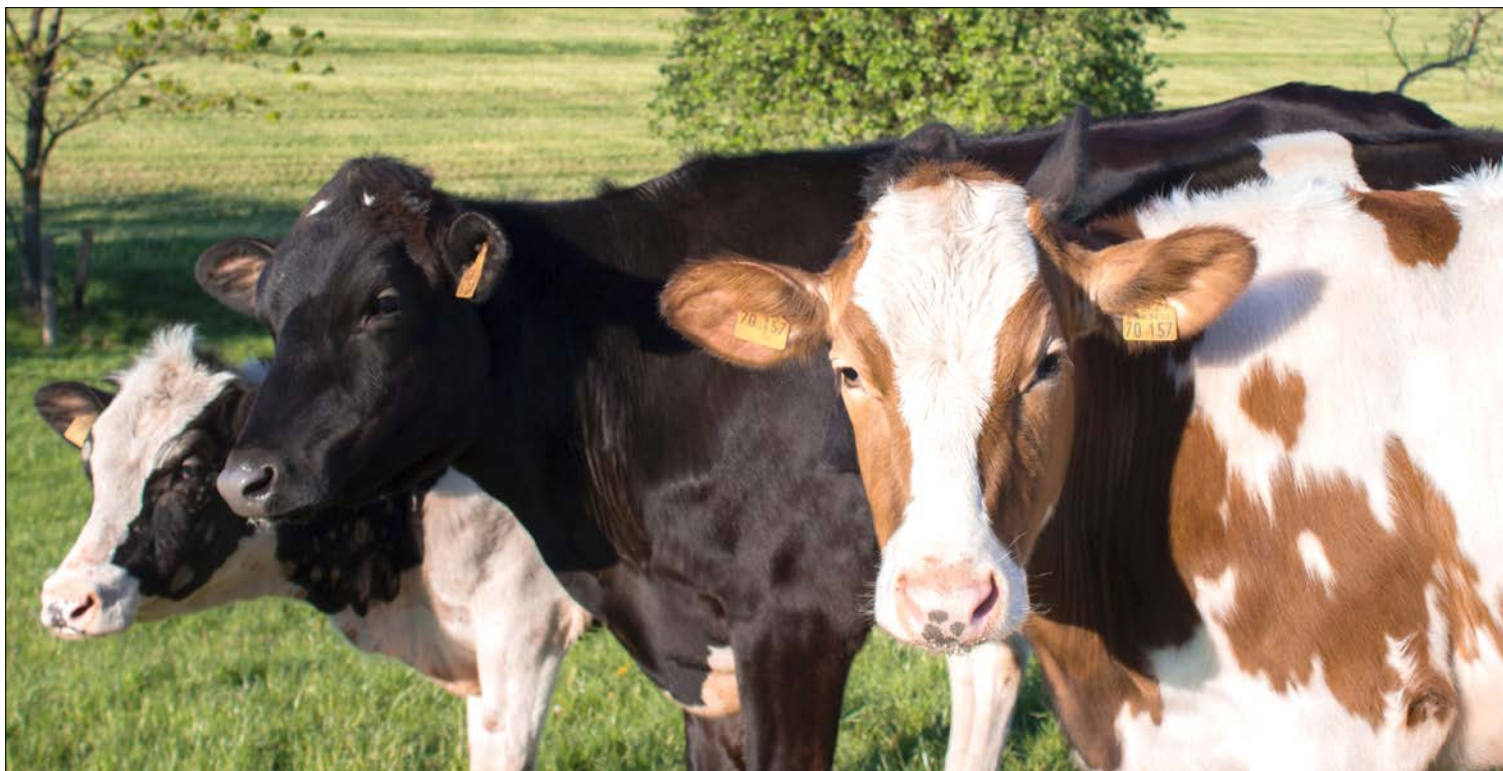
A föld közérdekű, közhatalmi újraosztásának megengedett uniós eszköze a *mezőgazdasági üzemszabályozás*, amit az *uniós jog nem tekint a tőkeszabad-*

ság korlátozásának. (Ha ugyanis a piaci földszerzést egyedül a tőkeerő diktálná, úgy Európában csak nagyüzemek lennének, a mezőgazdaság egy szűk hatalmi réteg profit – szivattyújaként működne és a vidék kiürülne.) Az üzemszabályozással – a nagybirtokrendszer és a külföldi földspekuláció kizárására – bármely tagállam *nemzeti hatáskörében* élhet, amint azt ma hét – fejlett mezőgazdaságú – ország, sőt Norvégia és Svájc is alkalmazza. Az intézmény bevezetésére nálunk is van *részletesen kimunkált törvényjavaslat (T/315/2014.) Ez 2 éven belül lebonthatja a nagybirtokrendszert:* az egyes termelési ágakhoz, eltérő technológiákhoz, tábla – méretekhez stb. igazodó üzemtípusok *áru-termelést csak a megengedett legnagyobb üzemméreten belül* (birtokmaximum) folytathatnak, többlet – földjüktől kötelesek megválni (azt eladni vagy a bérletet megszüntetni). A törvényes üzemméretet (pl. nagyüzemi növénytermesztésnél a maximum 500 hektárt) *szankciók* (pl. kényszer adásvétel) kényszerítik ki, köztük az agrártámogatásból való kizárás. Az Alaptörvény szerint *sarkalatos erejű törvényt* kell alkotni a mezőgazdasági üzemek jogállásáról. Döntő, hogy a nemzetstratégia ennek – a kormány elzárkózásával szemben – az intézmény uniós tartalma szerint érvényt szerezzen.

3. 3. *Földvédelem.* Csak 1990 és 2005 közt a *földkivonások* mezőgazdasági területünket 10 százalékkal (609 ezer ha) csökkentették. A *mértéktelen földpazarlás* – legjobb földjeink ingatlaná alakítása – a hazai népességzuhanás és a fiatalok tömeges elvándorlása ellenére *növekszik.* (Nyilvánvaló: az „ingatlanfejlesztés” nem állampolgáraink lakás – és egyéb szükségleteit elégíti ki.) A mai önfeladás helyett – ami egyedül a *tőkeberuházó földigényeit* szolgálja – a föld mennyiségi és minőségi védelmét *új alapelvekre* kell építeni:

a/ több uniós állam alkotmányához hasonlóan főszabályként *meg kell tiltani a föld nem élelmézési célú kivonását a művelésből*, a szűk, nevesített kivétel csak bizonyított közérdek lehet. (A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházás önmagában még nem közérdekű.)

b/ A *földkivonásról és területi (övezeti) átsorolásról* (a föld ingatlaná minősítéséről) sem a földhivatal, sem a helyi önkormányzat nem dönthet (ezeket a tőkeerő könnyen leszerelheti), hanem csak a parlamentnek közvetlenül felelős, *központi köz-igazgatási hatóság.* (Értékhatártól függően maga az országgyűlés dönt.)

c/ A földvédelmi járulék és bírság mértékét olyan nagyságra kell növelni, ami szigorú takarékosagra (többször a földkivonás mellőzésére) szorítja a tőkeberuházót. (E címen őt a földpiaci ár akár többszörösével kell terhelni, hogy ne tekinthesse az összköltség töredékének a földkivonás adóját, hanem a tőke a profitszerzéshez más terepet keressen.)

d/ A „zöldmezős” beruházások igényét vissza kell szorítani, helyettük a tőkét a „barnamezős” beruházások (már meglévő ingatlanok hasznosítása) felé kell terelni.

e/ A magántulajdonú föld kivonásánál lehetőleg kerülni kell az ingatlan külföldi beruházónak eladását, míg állami és önkormányzati földtulajdonnál ezt – kivételt nem tűrő módon – meg kell tiltani. (A köztulajdonú földből kialakított ingatlant a beruházó csak határozott időre bérelheti, de az nem lehet az övé.)

4. A föld nemzetstratégiájának végrehajtását össze kell kötni mezőgazdaságunk talpra állításával. Ez 30 millió ember magas minőségű ételmezésére képes és a 80-as évtizedben 16 millió fő részére termelt. Az uniós szabályozók azonban a kvótarenddel letörték termelési képességünket, gazdáinkat a nyugati termelőkötől messze elmaradt agrártámogatással és az önköltséget sem fedező felvásárlási árakkal kizárták a versenyből (az árutermelésből), miközben az országot az egészségkárosító, silány nyugati ételmiszer felvevő piacává változtatták. E

diktátum egyetlen haszonélvezője a tőkés nagybirtokrendszer, amelynek uralma a vidék felszámolására, munkanélküliségre, a népesség nyomorához és elvándorlásához vezet. Az ágazat elsorvasztása – a nagyüzemi monokultúrával társulva – már ott tart, hogy mezőgazdaságunk az önellátási képességének a zömét is elvesztette. A kitörésnek, a nemzeti agrárstratégia rendszerének számos kulcseleme van, közülük a legfontosabbak:

a/ a Magyar Állam ételmezés – önrendelkezésének az EU keretében visszaszerzése. 2018 után az EU Közös Agrárpolitikája (KAP) az uniós agrárpiacok korlátlan megnyitására és a közösségi támogatások megszüntetésére kényszerül. Ezzel elveszti létjogosultságát a tagállamok agrár – teljesítőképességét gúzsba kötő kvótarend, amit el kell törölni. Ezzel együtt meg kell tiltani az alapvető élelmiszerek tőzsdére vitelét, hogy a pénzspekuláció azokkal ne idézhessen elő mesterséges hiányt. (Lásd a rizs – manipulációk miatt a korábbi években kitört éhséglázadásokat.) A KAP – nak el kell ismernie: minden tagállam nemzeti hatáskörében döntheti el, hogy a lakossági szükségletek milyen élelmiszerfajták, milyen mennyiségű előállítását igénylik és azokból mennyi árutöbblet kerülhet kivételre.

b/ Az ételmezés – önrendelkezés visszaszerzése (ami nélkül az állam az ételmezés – biztonság alkotmányos követelményét nem teljesítheti) eszköz az önellátás biztosítására és az élelem-készletek közérdekű elosztására. A mezőgazdaság és az ételmi-

széripar export – központúságát meg kell szüntetni. E helyett az elosztási sorrend a helyi, a regionális, az országos fogyasztás kielégítése és csak az ezen felüli többlet kerülhet kivételre.

c/ Fel kell számolni az integrációs nagytóke kiváltságait, ami lehetővé teszi a kis- és középüzemek, a helyi közösségek közérdekű támogatását, a szövetkezeti önszerveződés állami segítségét, az élhető vidék újjáteremtését.

d/ Az új szabályozók alapján végre kell hajtani a termelési szerkezet közcélú, fenntartható átalakítását. Pl. a szántóföldi növénytermesztésben meg kell szüntetni a nagyüzemi monokultúrát, a négy hasznosnövény (búza, kukorica, repce, napraforgó) kizárólagosságát. Ezek ésszerű csökkentésével nagyobb arányú földhasználatot kell biztosítani az élőmunka igényes kertészeti és gyümölcs kultúrák hazai fajgazdagságának, az öntözésen alapuló és az ökológiai (vegyszermentes) gazdálkodás kiterjesztésének. (Az utóbbi ma a termőterület 2 százalékára korlátozódik.)

Egy nemzeti kormány a föld nemzeti önvédelmi stratégiáját a többségi társadalom támogatásával a tőkehatalom ellenérdekeivel szemben is képes megalkotni és végrehajtani. A földügy emiatt is kielezett politikai kérdés.

2016 decemberében

Tanka Endre,
az MTA doktora, professor emeritus

Tanulás időskorban: a sikeres idősödés szellemi tengelye

Személyes bevezető

26 éve foglalkozom az idősek oktatásával, tanulásával. 1990-ben az Európa Tanács erre a célra szervezett munkacsoportjának lettem tagja. Orvosként kaptam a megtisztelő megbízatást, hogy hazánkat képviseljem ebben az ún. study group-ban. Akkor már 10 éve vezettem egy főleg időseket ellátó krónikus osztályt Budapesten és mélyebben foglalkoztam az idősek szociálpszichológiai kérdéseivel is, egészségi állapotukat meghaladóan. Így aztán elvállaltam a feladatot. A csoport feladata volt több ország gyakorlatát tanulmányozni ezen a területen és összegezni a tapasztaltakat és abból általánosan használható következtetéseket levonni, hogy azok terjeszthetők legyenek. Így jártam a csoporttal Olaszországban, Írországban, az akkor még egységes Jugoszláviában, kapcsolódásom előtt már 4 országban volt tapasztalatgyűjtésen. Mindegyik országban más témára koncentrált a kis csapat, amelynek tagjai Európa 12 országából verbuválódtak, Kelet-Európából egyedülként vettem részt a munkában. Rómában a számítógép-használat, Írországban kis települések civil szerveződései, kézimunka-tanfolyamai, Belgrádban sok téma párhuzamos oktatási programjai voltak a tanulmányút központjában. Ezt követően vettem fel a kapcsolatot hazánkban az andragógia jeles képviselőivel, látogattam meg hazai –akkor még gyér - idősoktatási programok előadásait. Így kerültem közelebbi kapcsolatba a Magyar Népfőiskolai Társasággal, nevezetesen Sz. Tóth Jánossal, Mihályfi Mártával, ismertem meg működésüket és a hazai szakirodalomban elsők között adtam áttekintést a geroeducációról. A KéK-ben megjelent összefoglaló munkámat ma is egyik bázisdolgozatnak tartják. 1994-ben az ulmi egyetem idősoktatási tanszékével is kapcsolatba kerültem, amely a téma egyik európai központja. Több mint 10 éve a Magyar Tudományos Akadémia Felnőttoktatási Albizottságának tagja vagyok. Itthon 3 egyetemen oktattam, kettőn most is oktatok gerontológiai tárgyat és országszerte tartok előadásokat szenior akadémiákon. EU-programokban is részt vettem (pl. Mindwelfare). Az idősoktatás, a geroeducáció – ahogy látható – szinte második hivatásommá vált és ezen tapasztalataim alapján néhány fontosnak vélt kérdést tekintenek át.

Előzmények

Az UNESCO fogalmazta meg az egész életen át tartó tanulás fogalmát (1960, Montreal). Sokáig ezen csak a munkaképes kor végéig tartó, főleg a technika és munkavállalás változásait tudatosító tanulás fogalmát kapcsolták ide, pedig a szó igazi értelmében benne van ténylegesen az élet legvégső határáig tartó belső vagy külső igényként megjelenő ismeretszerzés aktuusa. Az idős korosztály kérdése az 1970-es években jelent meg a nemzetközi felnőttoktatási konferenciákon, úgy mint az "elfelejtett népesség" egyik csoportja a nőkkel és etnikumokkal együtt. 1973-ban Toulouse-ban megindult az ún. harmadik kor egyeteme (P. Vellas), majd ezt követően mindenütt a fejlett országokban, a harmadik kor alatt értve

(Laslett angol tudós meghatározása alapján) az idősödő-idős korosztály még testi-szellemi képességeinek birtokában levő rétegei - tehát nem határozható meg pontos évszámmal határa. A résztvevők alsó korhatárát azonban meg szokták határozni. Mindennek alapján, részben már korábban is, kialakult az andragógián belül, majd leválva róla a geroeducáció, geronto-educáció, gerontagógia diszciplínája. (A téma iránt érdeklődők számára ismertetem az alábbi tudomány-felosztást is: az általános embernevelés tudománya az antropagógia, amely 3 részre tagozódik: pedagógia: gyerekek, andragógia: felnőttek és gerontagógia: idősek tanítása-tanulása). A gerontagógián belül van példa a negyedik kort jelentő elesett állapotú idősek oktatására is (Anglia).

Formája

A mindenki számára, tehát idős személyek számára is adott informális tanulás mellett ez az idősoktatási forma nem-formális oktatást valósít meg, azaz szervezett formában, de egyéni jelentkezés és érdeklődés alapján, szakvégzettséget nem, legfeljebb látogatási igazolást nyújtva zajlik, előadások, interaktív foglalkozások formájában. Némelyik nyugati országban létezik formális oktatás is idősek számára, természetesen általában nem külön nekik, hanem koruk ellenére részt vehetnek az iskolai, főleg felsőoktatásban. Láttam például Berlinben nyugdíjas pedagógust, aki formális kiegészítő tanulás révén diplomás szociális munkás lett és ezen a területen végzett munkát („második karrier”). A nem-formális oktatásnak is van többféle intergenerációs formája (így pl. Németországban altersgemischte Studiengruppe).

Oktató intézmények

Az ún. harmadik kor egyetemei a fejlett országokban felsőoktatási intézményhez, egyetemhez kapcsolva működtek és működnek, a környező poszt-szocialista országokban is ez a helyzet. Hazánkban ezt a felsőoktatási intézmények a legutóbbi időkhöz nem vállalták, ezáltal a közművelődés területére kerültek teljes mértékben. Így a Magyar Népfőiskolai Társaság (MNT) és a TIT (Tudományos Ismeretterjesztő Társulat) vállalt kiemelkedő szerepet ebben. A MNT országos hálózatának minden pontján a programok résztvevőinek 30-50%-a 60 feletti, de több helyen kifejezetten idősek népfőiskolája is működik (pl. Szolnok). A TIT-re is ez jellemző. Ki kell emelni a toulouse-i példa alapján, Budapesten, a Kosuth-klubban 1982-ben induló Nyugdíjasok Szabadegyetemét, majd a Batthyány-Strattmann Idősek Akadémiáját. Néhány éve a felsőoktatás néhány intézménye is felvállalta a feladatot (győri Széchenyi Egyetem, soproni Nyugat-Magyarországi Egyetem, majd ELTE), de a legszélesebb formában a Zsigmond Király Főiskola (most Egyetem) végzi. Utóbbi saját szenior akadémiai oktatási modellel, struktúrával rendelkezik: egy fő, általános, nagy tanfolyam a törzs, ehhez kapcsolódnak kis, résztémákra koncentráltó programok, ezek mind a főépületben, emellett kihelyezett szenior

akadémiákat működtet a helyi önkormányzattal kialakított együttműködés keretében Budapest több kerületében és a környező kis városokban. Itt a hallgatókkal kialakított személyesebb kapcsolatot is rendszerük lényegéhez tartozónak tartják, akár azzal, hogy egyesek a szervezésben vagy bizonyos témák bemutatásában is részt vesznek.

Elvileg és sok helyen gyakorlatban is különböző önkormányzatok, szociális, egészségügyi intézmények, egyházak és civil szervezetek is szervezhetnek/szerveznek idősktatási programokat. Utóbbira példa nálunk a Nyugdíjas Klubok és Idősek "Életet az éveknél" Országos Szövetségének tevékenysége.

Az oktatás tárgyi tartalma

Saját osztályozásom szerint múlt- és jelen-orientált tárgyakra, témákra osztom a tanulandókat, az előbbihez a történelem, művészettörténet, földrajz, stb. sorolható, míg utóbbiakhoz a jelenben aktuális témák, így az idősödés biológiai, pszichológiai, szociális kérdései, jelenlegi politikai, gazdasági, természeti jelenségek, technikai újítások, számítógép használata, stb. Mindkét tárgycsoport nagy érdeklődésre tart számot, de egyre fokozódó mértékben az aktuális kérdések. Ez logikus, mivel egyre több területen szükséges már a mindennapi igények kielégítéséhez az új ismeretek elsajátítása, pl. rendelkezések megismerése, jegyváltás, könyvtár használata, stb.

Oktatók, didaktika, tanulók

A témák előadói az adott kérdés szakértői, legtöbbször főiskolai, egyetemi tanárok, kutatók. Szükséges azonban olyan állandó idősktatásban járatos személy részvétele, aki mintegy mediátor, összekötő az idős személyek és a tudást átadó személy között, persze van olyan előadó is, aki otthonos az idős mentális megközelítésének gyakorlatában. Az egyetemi magas tudású előadó azonban gyakran nem ismeri ennek módját, más hallgatóságához szokott. A tanfolyamot vezető, idős érdeklődését, mentalitását ismerő személy elő kell(ene) készítenie az előadót. Kifejezetten az idősktatásban gyakorlott előadók száma a szélesedő tanfolyamok rendszerében egyre emelkedik. Tulajdonképpen a szenior akadémiák hazánkban fejlődő hálózatában egyre több ilyen típusú tanárszemélyiség tűnik fel. A harmadik kor egyetemén, amelyek többségben egyetemhez kötődnek, ez kevésbé alakul ki, mert adott témához felkért magasan kvalifikált, kutatásban elfoglalt tudósnak általában csak átmeneti feladata az idős számára bemutatást nyújtani. A közművelődési intézmények szakemberei általában jobban ismerik a helyi lakosságot, benne az idős szellemi igényeit, személyes kapcsolatban is vannak velük, végzettségük is – általában – ehhez kötődik: közművelődési, szervezési szakember, andragógus. Ilyen értelemben, valamint hagyományai és természetesen földrajzi kiterjedtsége alapján a MNT sokat tud megvalósítani ezen a területen. Kifejezetten gerontológus szakképzés – tudomásom szerint – még fejlettebb országokban sincs, azonban erre a feladatra felkészítő tárgyak felvehetőek egyes gerontológiai vagy művelődési szakembert képző intézményben nálunk is.

Az idősök számára az ismeretek megértését, a rögzítést tehát bizonyos mértékben más formában kell megvalósítani mint a fiatal tanuló korosztályban, de még a középkorúakhoz képest is. Ismert tény az ún. fluid intellektus gyengülése, azaz az újszerű ismeretek gyors áttekintése, felfogása gyengül, a korábban kialakult ún. mentális modell stabil, változtatása, módosítása, kiegészítése értelmi feldolgozással jár, tehát lassabb folyamat, elfogadása is kétséges lehet, ami a korábbival való összevetés eredménye. Ugyanakkor az ún. kristályosodott intellektus szélesebb, egyúttal mélyebb, kiértelmezett, több irányú, több részletet tartalmaz, az ehhez illeszthető új ismeret könnyebben tapad meg, az eltérő nehezen, tehát azt mindig a feltételezett korábbi tudáshoz kell mérni. Másrészt az idősök tudása, életismerete szintetizált, már sok részletből összeállított egység, ahol a magasabb egység a domináns, tehát a gondolkodása deduktív, ebből a magasabb egységből indul ki és ítéli meg az egyedit. A fiatal induktív folyamaton megy át ismeretei gyűjtése során, az egyedi tapasztalatok között él, ezeket összegzi fokozatosan és jut majd el a törvényszerűséghez és a szintézishez. Az idős gondolkodása ezek alapján a távol keleti gondolkodáshoz hasonlít, ebből fakadólag az idős nyugati közelebb áll az idős keletihez, mint ezen területek fiataljai egymáshoz (a gondolkodás geográfiája).

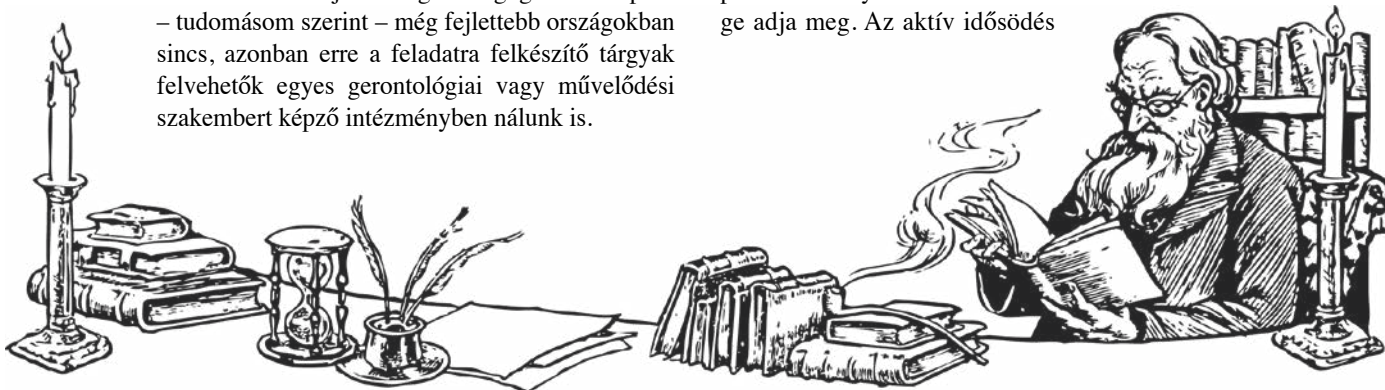
Az idős ember tanulási típusa tehát a Piaget-féle asszimilatív stílusnak felel meg (az inger asszimilálódik a válasz meglévő sémájába). Másrészt viszont a Jarvis-féle reflektív, a tapasztalaton csiszolt és abban fokozatosan egyre jobban használt tanulás kell a cél legyen.

Egyéb, a mindennapi didaktikában figyelembe veendő sajátossága is van az idősktatásnak: a hangsúly ne a tanításon, hanem a tanuláson legyen; több irányú, részletezett, olykor ismételt kifejtést, több időt igényel; konkrét példákkal való bemutatásra van szükség; interakcióra, kérdésre elég idő maradjon; tekintettel kell lenni a fáradékonyságra, stb.

A tanulásban résztvevők egyéni adottságait figyelve ki kell emelni, hogy a többség 65 év körüli, a nők messze nagyobb arányban jelennek meg (ez általános jelenség világszerte, 80-85% a női nemhez tartozik), az iskolázottságnak lényeges szerepe van, 70-80% legalább érettségizett, és természetesen az egészségi állapot, a lakhely közelsége is befolyásoló tényező. Részletes felmérések az egyéni stimuláló és gátló tényezőket is számba vették. A gátló tényezőket felmérő nemzetközi vizsgálatban (ROLBOP) az egyik budapesti művelődési ház is részt vett és kimutatta azok sokféleségét a családi feladatoktól kezdve a pszichikai tulajdonságokig.

Az idősök tanulásának lényegi jelentősége, egyéni és társadalmi haszna

Az idősök tanulásának, ismeretszerzésének jelentőségét életük pozitív befolyásolási lehetősége adja meg. Az aktív idősödés

paradigmája (2002, Madrid) mind a fizikai, mind a szellemi aktivitás fenntartását, megújítását magába foglalja. A szellemi készségek megőrzését, a szükséges ismeretek felidézését és újjal kiegészítését nyújtja a geroeducáció, de a szükségességet meghaladó, humán kiteljesedés érzését adó tudás is innen nyerhető, amely mind a nem-formális, mind az informális csatornákon elérhető. A kreativitás akár művészi mértékben javulhat. A funkcionáló és az értelem terepén élő idős ember ezáltal biológiailag, szociálisan és érzelmileg is gazdagabb, rugalmasabb lény lesz, tovább marad önellátó, életét irányító egyén, kitolja az egészséges élettartam határát az egész várható élettartamon belül. Ez a tény nem csak az egyén haszná, hanem a társadalomé is, beleértve a család és a makro társadalom javát, mivel így kevesebb ráfordítást, későbbiekben gondozási ellátást igényel, amely anyagi és energiabeli megtakarításon felül társadalmi örömet is okoz. Érdemes részletezni ennek a hatásnak milyen tudás adja az alapját. Mindenek előtt fontos tudatosítani, hogy bármilyen tartalmú tanulás a szellemi készségeket edzi, ugyanúgy, mint az izomedzés az izomerőt, az elfajulást megelőzi (mentális tréning). Ennek az időseknek különös jelentősége van a normális körülmények között is jelentkező hanyatlást tekintve. Szabályosan lefolytatott vizsgálatok igazolták a szellemi tesztek javulását, az idegrendszer regenerációját, a demencia fellépésének ritkulását. Másrészt az emberek nagy részénél az új ismeret elsajátítása és a tudás birtoklása egyaránt örömmel járó érzet (komoly kedvtelés, „serious leisure”, Stebbins, több vizsgálat szerint az emocionális és szituációs komfortérzetet javítja). A konkrét gyakorlati ismeretek, azok elméleti alapja a szervezet öregedésének kérdéseit taglalva elősegíti könnyebb kompenzálását, elviselését. Az életmód és életstílus tényezőinek módosításával a funkciócsökkenés üteme befolyásolható. A tudatosság (Moody) a fizikai aktivitást is a figyelem fénykörébe vonja és elősegíti tervezését, ökonomikusabb beiktatását az életvitelbe. A körülöttünk zajló világ változásait (főleg a technikai milió) mélyebben megismerve ugyancsak könnyebben megoldhatók az adódó nehézségek, tehát az alkalmazkodás javul, így a tudás „kognitív védőfaktor” (Cummins), életet hosszabbító hatású (Boggs). Emellett megtanít bizonyos gyakorlati módszerekre, amelyekkel másokon tudunk segíteni (akár ápolási ismeretek, altruista cél). A tudás szélesítése erősíti az önérzetet, a lelki tartást különösen időskorban, amikor a szűkülő képességek áttörése többlet-energiát igényel, valamint másokban az elismerést, respektust, akár saját érdekeik védelmében véleményük elfogadásának valószínűségét javítja. A tanulás segítséget nyújthat a spirituális életfeldolgozás folyamatában (gerotranszcendencia, Tornstam), amely az élet értelmének megtalálását jelenti és nem feltétlenül vallási meggyőződéshez kötött és nem feltétlenül magasabb iskolázottság az előfeltétele.

Sikerős öregedés

Az utóbbi két évtizedben az aktív idősödés paradigmához egy másik, tartalmában közeli paradigma kötődik, a sikeres idősödés („successful ageing”, Baltes; Rowe, Kahn) paradigmája. A két fogalom kapcsolatát úgy jellemezhetjük, hogy az aktív idősödés a módszer, amely a sikeres idősödés eredményéhez vezet. A folyamatos (continuing), vagy ismét előtérbe hozott (recurrent) ismeretszerzés irányított tudatossággal szintén ennek az aktivitást szorgalmazó koncepciónak más megfogalmazása, amely a sikeresség szellemi tengelyét képezi.

Dr. Boga Bálint

Gyógyítás és szépség

Kalandozás az orvoslás és az esztétika között

Dr. Boga Bálint

A könyv elolvasása izgalmas intellektuális kalandot ígér. A szerző az orvoslás és az esztétika találkozási területeire vezeti az olvasót. Itt az esztétika, mint „az érzéki tapasztalás tudománya” jelenik meg, ahol a művészi igény és az orvosi szemlélet mindennapisága talál egymásra. Az orvosi gondolkodásban mindig jelen volt a kultúra egészével való kapcsolat, a szépnek és teljesnek érzékletes és gondolati elérése. Az élettani és kórtani jelenségek megnevezésében és leírásában megtalálhatók a szépirodalmi, képzőművészeti és a kultúra egyéb területéről származó párhuzamok, s ez által azok plasztikusabbá válnak. Így egy csokorba gyűjtve még határozottabban rajzolódik ki, hogy milyen szorosan fonódik össze, mennyire elválaszthatatlan a gyógyítás és a kultúra, melyben az létrejött.

További érdekes témák a könyvben: orvosok a művészet kiválóságai között, betegségek hatása a művészekre, vizuális hatások az emberi pszichére.

Különleges csemegékre is akadunk a fejezetek között: híres orvosok arcképei és tevékenysége az európai papírpénzekben, vagy a vizeletürítés kultúra antropológiája művészi példákkal alátámasztva.

A könyvbemutató a You Tube-on. <https://www.youtube.com/watch?v=JrvSuEjIRs0>

A szerzőről:

dr. Boga Bálint belgyógyász, geriáter és onkológus főorvos. A geriátrián kívül évtizedek óta a szociális gerontológiával is foglalkozik, ezen belül kiemelten a geroeducációval. 1990- 92-ben az Európa Tanács ezzel foglalkozó szakbizottságának tagja.

Közleményei alapvető összefoglaló munkák ezen a területen. 2005 és 2010 között a Magyar Gerontológiai és Geriátriai Társaság elnöke. Jelenleg a hospice-ellátás területén dolgozik, három főiskolán oktat gerontológiai tárgyat, szenior-akadémiák állandó előadója. Könyvei:

- Klinikum és farmakoterápia időskorban (2011, orvosi rész főszerkesztője)
- Pillantás a dombról (2014, 19 fejezet a gerontológia tárgykörben, ezek között egy a társadalmi etikáról, age-izmusról, kettő a geroeducációról)
- Gyógyítás és szépség (orvoslás és esztétika határterületei).

Készülj fel a végső fázisra, ami a feje tetejére állíthatja az egész világot!

Baldwin az élethosszig tartó tanulásról

Hiába a Brexit-referendum eredménye, vagy Donald Trump elnökké választása, a globalizációnak nemhogy nincs vége, de a java még csak most jön – állítja Richard Baldwin közgazdász-professzor, aki már 30 éve foglalkozik a témával. A Quartz-nak adott interjújában elmondta, hogy bár sokan megpróbálnak majd ellene tenni, a globalizáció végső, harmadik szakasza a nyakunkon van, és elkerülhetetlenül megvalósul majd, ráadásul sokkal nagyobb fog szólni, mint az első kettő.

A jelen írást a Portfolio c. laptól vettük át (<http://www.portfolio.hu/>) kiadó Net Média Zrt. hozzájárulásával.

A júniusi Brexit-népszavazás eredménye, illetve az amerikai elnökválasztás során protekcionista és migrációellenes programelemekkel kampányoló, majd a választást meg is nyerő Donald Trump személye sokak szerint jól beleillik abba a képbe, hogy a globalizáció aranykorának befellegzett.

Richard Baldwin, a Genfi Egyetem professzora, valamint a CEPR (Centre for Economic Policy Research) kutatóintézet elnöke 30 éve végez intenzív kutatásokat a globalizáció és világkereskedelem témájában. Nem régg megjelent könyvében összegzi eddigi megállapításait, illetve felhívja a figyelmet, hogy a globalizáció végső, harmadik fázisa csak most következik, és sokkal nagyobb fog szólni, mint az első kettő – olvasható a Quartz összefoglaló cikkében.

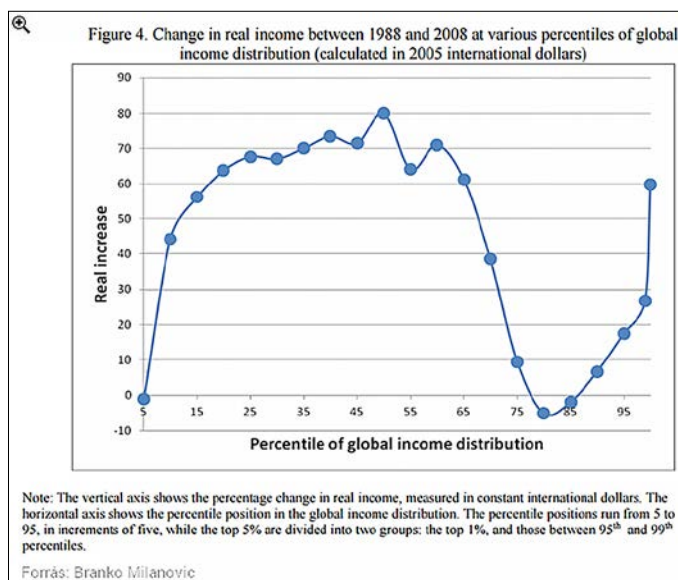
A professzor szerint a globalizáció folyamatának három jól elkülöníthető fázisa van:

- Először árukat mozgatunk meg, továbbítunk a Föld minden pontjára.
- A második szakaszban technológiákat, eszméket, ötleteket juttatunk el mindenhova.
- Végül pedig magukkal az emberekkel tesszük ugyanezt.

A 19. század eleje óta az első két fázis megvalósításához kapcsolódó költségek drámaian csökkentek, ami hozzájárult a nemzetközi kereskedelem korábban nem látott ütemű élnküléséhez. A politikusok mantrája hosszú éveken keresztül az volt, hogy a globalizációval mindenki nyer, az utóbbi időben a fejlett országok alsó-középosztályán belül egyre növekvő társadalmi elégedetlenség azonban arra kényszerített egyre többüket, hogy beismerjék, ez nem feltétlenül van így. Ehhez elég csak ránézni a világsajtón futótűzként végigsöprő, mára jól ismert "elefánt-ábrára".

Az elefánt-ábra

A vízszintes tengelyen a világ népességének jövedelem szerinti eloszlása, a függőleges tengelyen pedig az 1988-2008 közötti reáljövedelem-növekedés mértéke látható. A harmadik világbeli országok legszegényebb polgáraitól eltekintve pontosan a már említett fejlett országbeli alsó-középosztály jövedelemnövekedése volt a legkisebb mértékű, sőt, bizonyos csoportoknál reál értelemben véve életszínvonal-romlásról beszélhetünk.

Baldwin szerint a globalizáció folyamatának, illetve hatásainak megértése „sürgősebb, mint valaha”, nyakunkon ugyanis a harmadik fázis, ami feje tetejére állíthatja az eddig ismert világot. Könyvének fontosabb megállapításairól, illetve erről a bizonyos harmadik fázisról a Quartz.com-nak adott interjújában részletesebben is beszélt Baldwin.

Az első szakasz

A 19. század előtt nem létezett a mai értelemben vett, elképesztő forgalmat bonyolító világkereskedelem. Minden településnek megvolt a maga hentese, pékje, gyertyakészítője: hiányoztak azok az összeköttetések, szoros kapcsolatok, amelyek a mai modern innovációk terjedésének elengedhetetlen feltételei.

Az 1800-as évektől kezdve azonban gyökeres fordulat ment végbe: az ipari forradalom technológiai újításai új távlatot nyitottak a világkereskedelemben. Az árukat messzebbre és gyorsabban el lehetett juttatni, mindezt fokozatosan csökkenő költségek mellett. Az eszmék, ötletek, technológiai újítások azonban a mai fejlett országokban maradtak, ezzel pedig elkezdődött a Baldwin által „Nagy Széttartásnak” nevezett folyamat, amit kiválóan szemléltet a következő ábra.

A 19. század eleje és a 20. század második fele között drasztikusan nőtt a legnagyobb gazdaságok (G7-országok) jövedelmének aránya a világ összjövedelmén belül. Az innováció egy szűk térségben rekedt, növelve ezzel a jövedelmi egyenlőtlenségeket. A jelenség egészen a 20. század második felének közepéig tartott.

A második szakasz

Aztán jött az információs és kommunikációs forradalom (internet, telefon, számítógépek), ami lehetővé tette a cégek számára, hogy

a tudást is alacsony költségek mellett, a világ minden pontjára exportálni tudják.

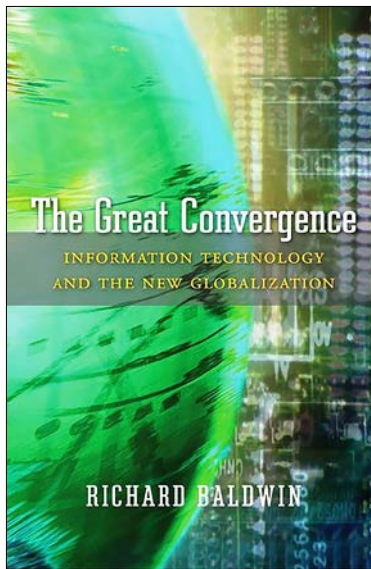
A gazdag országok ipari termelésük egy részét a szegényebb feltörekvő országokba telepítették, ami elképesztő növekedési boomhoz vezetett, emellett pedig emberek százmillióit húzott ki a mélyszegénységből.

Ebből persze egyenesen következett, hogy voltak, akik rosszból jártak, ez pedig fokozatosan növekvő politikai feszültségekhez vezetett a gazdag nyugati országokban. A fenti ábrán is látszik, hogy a G7-országok globális összjövedelmen belüli aránya pár évtized alatt drámaian visszaesett. Baldwin szerint azonban nem csak a folyamat gyorsasága volt az, ami politikai feszültséghez vezetett: a globalizáció nem korlátozódott egyetlen szektorra, vagy munkakörre, hanem minden egyes embert érintett.

A globalizáció hirtelen, megjósolhatatlan következményekkel járó egyéni aspektusa az, ami az embereket igazán megijesztette, ami dühöz és frusztrációhoz vezetett - fogalmaz a professor.

Ez megmagyarázza miért szavazták ki magukat a britek az EU-ból, vagy hogy miért a magát a cserben hagyott emberek megmentőjeként beállító Trump nyerte az elnökválasztást. Baldwin szerint az emberek dühé teljesen racionális, reakciójuk viszont nem az, a tudásalapú globalizáció szíve ugyanis a technológia, nem pedig a migráció, vagy a kereskedelem, ezért ez utóbbiak korlátozása nem jelent megoldást a csalódott rétegek számára.

A szabad kereskedelmet, vagy a munkaerő szabad áramlását hibáztatva rosszul diagnosztizáljuk a problémát. Az importvámokkal, és egyéb protekcionista, a világtól való elzárkózás felé mutató intézkedésekkel egy 21. századi problémára próbálunk meg egy 20. századi megoldással reagálni, ami nem fog működni, mert egyszerűen elavult.

Fontos látni, hogy a fejlett országok képzetlen, alsó-középosztálybeli tagjai a jövőben nem a hasonló helyzetben lévő kínaiakkal fognak versenyezni, hanem a robotizációval. Hiába hangzatos politikai szlogen, hogy a megszűnt munkahelyeket visszahozzuk, a technológia rohamos fejlődése ezt nem teszi lehetővé. A munkahelyek védelme helyett a dolgozók védelmére kell koncentrálni, annál is inkább, mert nyakunkon a globalizáció utolsó, harmadik fázisa, ami mindent boríthat.

A harmadik, végső szakasz

A végső szakasz keretében drámaian csökken majd annak költsége (és ideje), hogy embereket mozgósítsunk a világ bármely pontjára. Ebben két technológiának lesz kulcsszerepe, amelyek még túl drágák, hogy széles körben alkalmazhatóak legyenek, idővel azonban – épp úgy, mint minden más – sokkal olcsóbbá válnak majd.

- Az egyik ilyen technológia az úgynevezett „telepresence”, **ami lehetővé teszi, hogy az adott személy gyakorlatilag fizikailag is jelen legyen valahol úgy, hogy közben akár több ezer kilométerre tartózkodik.** Amolyan sci-fi filmbe illő hologramra kell gondolni. Képzeljünk el egy olyan esetet, ahol egy New York-i orvosprofesszor egy Budapesten végzett életmentő műtétet asszisztál, személyesen nyomon követve az eseményeket anélkül, hogy akár egy métert is meg kellene tennie.
- A másik ilyen technológia, ami gyökeresen megváltoztathatja a világot, a “telerobotics” nevet viseli. Az előbbi példánál maradva a jövőben arra is lehetőség lesz, hogy egy amerikai orvos egy robotot New York-ból irányítva magyar betegen végezzen el olyan műtétet, amihez mondjuk, itthon nem találnak megfelelő orvost. Vagy, amit Baldwin hoz fel példaként, semmi akadálya nem lesz, hogy egy kenyai munkás távvezérlésű robotok segítségével amerikai szállodákat takarítson saját otthonából. Nem nehéz belátni, hogy ebben az esetben az amerikai takarítók valóban nem a kenyai kollégáikkal, hanem a technológiával versenyeznek majd.

Mi lesz a dühös, csalódott nyugati alsó-középosztállyal?

Ha a kormányok nem tesznek lépéseket kárpótlásukra, akkor még dühösebbek lesznek. Baldwin szerint a fenti ábrán látható folyamat tovább fog folytatódni, vagyis a G7-országok összjövedelmen belüli részesedés-csökkenésének közel sincs vége.

Sőt, minden jel arra utal, hogy a mindent elsöprő harmadik globalizációs fázis már nem csak a feldolgozóiparban fog gyökeres átrendeződést hozni, hanem a nyugati országokban hagyományosan sokkal több embert foglalkoztató szolgáltatói szektorban is.

A professor szerint megoldást jelentene, ha a világ kormányai **az észak-európai jóléti államokról példát véve aktívan támogatnák az emberek átképzését, munkaerő-piaci boldogulását, illetve lakhatását. Kulcsfontosságú az oktatás fejlesztése is: a fiatalokból nem túlspecializált szakbarbárt kell nevelni, hanem olyasvalakit, aki képes alkalmazkodni az egyre gyorsabban változó világhoz, így természetesnek veszi az élethosszig tartó tanulás folyamatát.** A kreativitást, emberi kapcsolatokat, szemtől-szembeni érintkezést igénylő munkahelyeket nem lehet majd helyettesíteni például távirányítású robotokkal.

Az interjú végén elhangzik a legfontosabb kérdés: tehetnek valamit ez ellen a globalizáció-ellenes politikusok, megakadályozhatják a végső fázist?

Nem hiszem, hogy ezt bárki meg tudná állítani. Valószínűleg sokfelé hoznak majd néhány elég kemény intézkedést ellene, végül viszont elkerülhetetlenül megvalósul, beteljesítve ezzel a globalizáció háromlépcsős folyamatát – vonja le a következtetést Richard Baldwin professor.

További információk:

Richard Baldwin *The great convergence Information technology and the new globalization*. A könyvről: <http://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674660489>

Baldwin előadás (youtube) https://www.youtube.com/watch?v=915yv1_e661

Maróti Andor

A felnőttképzés nemzetközi hírnévcsarnokának tagja 2016¹

Méltatás:

Maróti Andor egyike volt azon kevés tudósoknak, akik az egyetemi szintű népművelő képzés létrehozói voltak az 1960-as években Magyarországon. Ezt megelőzően a felnőttkori oktatás modern koncepciója egy ismeretlen szakma volt az országban. Ezt a feladatot a népművelés vagy közművelődés terén iskolai tanárok, vagy szakképzetlen emberek végezték, akik nem voltak felkészülve, kivéve azokat a tantárgyakat, ahol a hagyományos tanárképzésben felkészítést kaptak. Maróti és egy kis csoport tudós a felnőttoktatás szakmájában kifejlesztettek egy új koncepciót, tantervet, és szakirodalmat - és sikeres érdekvédelemért is folytattak annak elismertetéséért.

Maróti Andor fő érdeklődési területe a kultúra elmélete és filozófiája volt. Több tucat tankönyvet és tanulmányt tett közzé és előadássorozatot tartott. A kultúra értelmezése Magyarországon mindig is erősen kötődött a művészethez, s ő segítette kialakítani egy modern, széles antropológiai alapú kultúra fogalmat.

Maróti Andor a szakterület felsőoktatásban történő oktatásán keresztül kivívta a népművelésnek (felnőttoktatásnak), mint szakmának az elismerését. Erőfeszítései egy új fejlődést eredményeztek a felnőtt- és folyamatos oktatás területén Magyarországon. A főiskolák és egyetemek elkezdtek a népművelők (felnőttoktatók) képzését és ez a specializáció igen népszerűvé vált a fiatalok kö-

ében. Amíg a területet kezdetben a marxizmus-leninizmus elmélete uralta, számos új elemében egy új polgári foglalkozás alakult ki, amely speciális akadémikus tudást és szakértelmet követelt meg. A szakma sikeresnek bizonyult a legtöbb közösségi házban, könyvtárban, a helyi újságoknál, a múzeumokban, galériákban és más helyszíneken. Felvirágoztatott egy új szakmai pályát és Magyarország fejlődésében így közelebb került az egységes európai oktatási rendszerhez, beleértve a felnőtt- és folyamatos oktatást is.

Nyugdíjba vonulása után Maróti Andor további tizenhárom évig folytatta az előadói tevékenységet a felnőttképzés elmélete és módszertana, valamint a kultúra filozófiája terén. Rendszeres résztvevője volt a nemzetközi felnőttoktatás-történelmi konferenciáknak a közép-európai országokban. A magyar delegáció tagja volt a V. UNESCO Felnőttoktatási Világkonferencián Hamburgban, tagja a Nemzetközi Összehasonlító Felnőttképzési Társaságnak, tagja a Magyar Tudományos Akadémia, Felnőttképzési Albizottságának, valamint a tiszteletbeli elnöke a Szövetség a Felnőttképzés Fejlesztéséért egyesületnek.

Nekünk elismerés, hogy kitüntethettük Renkecz Józsefet

A Magyar Népfőiskolai Társaság 2016-ban Renkecz József nyugalmazott iskola igazgatójának, a Puszták Népe Uzdi Népfőiskola létrehozójának adományozta a Tessedik Sámuel népfőiskolai díjat. Vajon nem nekünk elismerés, hogy kitüntethettük őt?

Egyik riportfilmben mesélte, mivel több tucat kitüntetéset kapott már, hogy mit mondott neki az iregszemcei buszsofőr: "A gye-

rekek itt szaladgáltak-játsoztak, és odafordult hozzám ez az egyszerű ember és azt mondja: „Jóska bácsi miért nem lehet ennek az országnak ilyen rendes ember a vezetője, mint maga?!? Ez nekem olyan jól esett, ezt

mindenkinek elmondom, mert ezt az embert nem biztatta senki sem, nem szólt bele a szakszervezet, a párt, hanem így egyszerűen és közvetlenül kibuggyant belőle. Akkor azt gondoltam, ezek szerint jól csinálom azt, amit csinálók.”

Jó egészséget Jóska bácsi!

¹ A díjazás előterjesztői az elismerés korábbi kitüntetettjei Heribert Hinzen (2006, Németország) és Szigeti Tóth János (2007, Magyarország) voltak. Bővebben lásd a Hall of Fame honlapot: <http://www.halloffame.outreach.ou.edu/> és a 2016-os díjazottakat: http://www.halloffame.outreach.ou.edu/by_year/HOF_2016.html

Renkecz József néptanító és nyugalmazott iskolaigazgató, az uzdi és a Tolna megyei népfőiskolák alapítója, a Tolna Megyei Szabadművelődési és Népfőiskolai Társaság örökös díszelnöke írását

VALLOMÁS AZ ÉLETEMRŐL

címmel feljegyezte: Hefner Erika

Sárszentlőrincen születtem, Tolna megyében 1929. február 14-én, csonka családban, földműves szülők gyermekeként. Két nővéremmel együtt nevelkedtem anyai nagy-nagy szeretetben, gondozottságban. 20 hektár föld és nagy családi ház biztosította közepes jólétünket. Tanulmányaimat a sárszentlőrinci elemi- illetve népiskolában folytattam. Nővéreim polgári iskolát végeztek, így rám is ez az út várt. A nyolc osztályos tanulmányaim alatt különbözeti vizsgát tettem a Tolnai Polgári Fiúiskola 3. illetve 4. évfolyamából. Tanulmányaimat a Soproni Evangélikus Tanítóképzőben folytattam, 1949-ben „jeles” minősítéssel szereztem népiskolai tanítói és kántortanítói oklevelet.

1949. szeptember 23-án Szekszárdon tettem esküt, hogy becsülettel szolgálom a közoktatás ügyét. Másnap Grábócon kaptam tanítói állást, ahonnan két hónap után Diósberénybe helyeztek át. Mindkét állomás helyemen jó kollektívába kerültem, de igazán az időszak rövidsége miatt nem bontakoztathattam ki pedagógiai képességeimet. Diósberényben a 7.-8. osztály vezetője lettem, majd másfél év után az iskola vezetését is rám bízta. Miután az ÁVH kiderítette „kulák” származásomat, 1952. február 18-án munkaszolgálatos honvéd lettem Szolnokon. Építettünk kórházakat, laktanyát és repülőteret Szolnokon, Kunmadarason, Szentkirályszabadján, majd fél évig Tatán bányász lettem. 1954-ben szereltem le.

A Gyönki Járási Hivatal az uzdi kis létszámú általános iskolához helyezett nevelőnek. 1955-ben iskolavezetővé avansáltam és felszabadultan folytattam oktató-nevelő munkám. Szétszórt csoportjainkat összevontuk a volt Fördös Kúriában, idilli környezetben alakítottuk ki a 3 csoportban zajló oktatásunkat.¹ Az 1.-4., 5.-6., és a 7.-8. osztályban 80-90 tanuló volt mindösszesen. A nevelőinket folyamatosan képeztük, ugyanis a harmadik nevelő mindig képesítés nélkülüként került hozzánk. Az első tíz év után felfigyeltek ránk eredményeink miatt: kiváló tanulmányi eredmények, kimagasló mozgalmi munka és a szülőkkel való kapcsolatok miatt. Volt Iskolarádió a tanulók szerkesztésében, három szakkör, Szülők Iskolája, Író-olvasó találkozók a felnőttek számára. Kiválónak minősítették úttörőcsapatunkat, kétszer nyertük el a KISZ KB Vörös Selyem zászlaját, a Parlamenti Karácsony jutalmát. Országos II. helyezett lett a Nagy Napok Naplója. Bérdi Laci tanítványunk hozta be Tolna megyébe a „Forradalmi Lángot”.

Amikor 1972-ben négy tagú járási delegátus jelent meg a portán, tudtam, hogy vége a gyöngyveteknek! Igazgató kellett a 8 tantermes megszépült sárszentlőrinci iskolába. Még egy évet kialakítottunk, így az 1973/74-es tanévet kezdtem lőrinci igazgatóként. Minden tárgyi- és személyi feltétel adva volt a teljes értékű munkához, óvodai nevelők is, az alsó tagozat friss diplomás tanítókkal indult, a felső tagozat szakos-ellátottsága 80%-os volt!

¹ TelePaks (...) Hárompont magazinműsorából Tell Edit- Babai István: Népművelők, néptanítók című filmje Renkecz József és Reicz Terézia néptanító-apáca munkásságáról 2009-ben elnyerte a Fődíjat, a Helyi Televíziók Országos Egyesületének „Helyi Érték Díj” pályázatán.

² Kőre követ – Népfőiskola Uzdón és Sárszentlőrincen 2012. Zsivora György Népfőiskolai Alapítvány

³ Hahn Róbert: Iskolából múzeum c. kisfilmje 2012., és a „FŐTÉR” c. Magyar Televízió műsora

Beindult a próbaidő jó felszereltségben és megfelelő nevelői létszámban. Új kihívás ért bennünket: a Kaposvári Tanítóképző a Zsolnai-féle anyanyelv-oktatás kísérletét ránk bízta, amelyben 20-25 magyar és roma gyerek együttese volt 1-1 csoportban. 4 évig voltunk a kísérlet gazdái, jöttek-mentek a látogatók. A „reflektorfény” nem volt mindenkinek kedvére való, zavarónak bizonyultak a nézetkülönbségek, borzolták a testület hangulatát. Négy év után megváltunk a kísérletől és a kísérlet vezetőitől is. Nem állt ki mellettünk egyetlen főhatóság sem. Hozadéka annyi lett, hogy a NYIK „alternatív” lehetőséget kapott a nyelvoktatásban.

A testület megnyugodott és folyt az élet a régi kerékvágásban. Sajnálattal és keserűen könyveltük el a kudarc éveit.

A történések után újult erővel kezdtem bele a volt uzdi iskolánk „zarándokhelyé” való kialakítását a szekszárdi Babits Mihály Művelődési Központ munkatársaival nagy egyetértésben. Maradék szabadidőmben létrehoztam életem büszkén emlegetett főművét a volt iskolában, a Fördös-Kúriában. Irodalmi emlékszoba, ahol Petőfi, Illyés, Babits és Lázár Ervin írásai, relikviái voltak, néprajzi gyűjtemény 7 üveges szekrényben. Történelmi hagyatékot állítottunk ki Rákóczi Ferencről, 1848-ból, az I. Világháborúról, a II. Világháborúról és az 1956-os történelmi emlékekből. Őrztem a Fördös család és a Renkecz család hagyatékát egy-egy szobában. A volt úttörőcsapatom hagyatékát őrztem meg a régi csapatotthonban, ami mai gyerekekben nagy csodálkozást vívott ki. A méhészeti eszközök a padlásra kerültek, a pince ifjúsági klub céljával szolgált. Külön szoba állt a népfőiskolai hagyaték számára, 20-25 év emléke. A világ minden tájáról jöttek a látogatók. Nyáron 2-3 tábor állomásozott a portán.

1990-től az Uzdi „Puszták népe” népfőiskolát vezettem néhai Csepregi Béla evangélikus lelkésszel, mintát adva a megyei népfőiskolák szervezési kezdeményezésének.² 1999-ben a Magyar Népfőiskolai Társaság elnökségének, Sz. Tóth Jánosnak és Mihályfi Mártának bábáskodásával megalakítottuk a Tolna Megyei Népfőiskolai Társaságot Hefner Erikával. 2004-ben egyesületünk Örökös Díszelnökévé választottak, az elnöki stafétát Erikának adtam át.

2012 volt a fordulat éve: tiltakozásom ellenére a „Hivatal” és a Testület úgy döntött: a múzeumot felszámolják, szálláshely kell az ifjúságnak! Kétségbeesetten fordultam szakmai szervezetek felé a kiállított értékek megóvása érdekében, de megértő támogatást nem kaptam sem a Megyei Múzeum vezetőitől, sem a Honismereti Egyesülettől. 2012. március 15-én a kulcsokat átadtam a benne lévő értékekkel együtt.

Pályázaton nyert 27 millió forintból a sárszentlőrinci önkormányzat ifjúsági szálláshellyel építette át a volt múzeumot.

Most már csak fotókon láthatom művemem, és sirathatom a fél évszázados értékmentő munkám! Pedig sok látogató és szakember minősítette jónak, egyedülállóknak, pl. Ráday Mihály, Pálffy István a Magyar Televízió hírességei. dr. Tóttós Gábor főiskolai tanár mondta: „Mivé lennének Renkecz József nélkül?!” Remélem, talán maradt még „hírmondó” a Kúriánkról 1-1 film megörökítésében.³

Zegzugos pályám útjainak vége felé járva megelégedéssel összegzem: nem volt szűkmarkú hozzám az Élet. Örömmel tölt el, hogy tapasztalataimat megoszthatom másokkal, jeles Társaságok számítanak szolgálatomra, elismerik munkám eredményességét, hasznát. Több mint 20 alkalommal részesítettek különböző szintű kitüntetésben, elismerésben. Családom tagjai, - feleségem nyugalmazott óvónő, fiam vadászati felügyelő, lányom főpostai alkalmazott - hősiessen elviselték harcainkat. Befejezésül két idézet: „Milyen jelet hagysz, ha majd jelet nem adhatsz?” (Pákolitz István), és egy Jevtusenától: „Bűn a közepszerűség, akár csak a hazug szó...!” Pótolhatatlan ember nincs! De amit tettem, senki más úgy nem tette volna, mint én: Renkecz József!

Köszönöm a Jóistennek, hogy ilyen szép erőpróbát mért rám!
Szekszárd, 2016. november 14.

„Csak a szokásos” Erzsébet-napi vásár a Szentcsalád téren

Idén már 22. alkalommal, rendezték meg hagyományörző jelleggel az Erzsébet napi kézműves kiállítás és vásárt, a jászfényszarui Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság szervezésében, 2016. november 18-án, Jászfényszarun. A Szent Erzsébet Közösségi Ház és annak szabadtéri környezete adott helyet a rendezvénynek. A program támogatói s egyben segítő közreműködői Jászfényszaru Város Önkormányzata, Jászfényszarui Katolikus Egyházközség, Petőfi Művelődési Ház és Könyvtár. A rendezvényt, több mint két évtizede az adventi időre való felkészülés hozta létre, ez a cél munkál még napjainkban is a szervezők.

Péntek, reggel nagy a sürgés-forgás a Szent Erzsébet Közösségi Házban és szabadtéri környezetében a Szentcsalád téren. Mindenki tudja, mi várható, de most izgatott tekintetek kísérik nyomon a kis adventi asztalok elfoglalását, a karácsonyi díszvilágítását szerelését. Megvan a varázsa ennek a különös eseménynek - kiállítás, vásár és még va-

lami más, amely egész nap teltházas látogatás kíséri!

Hamarosan kürtöskalács – fahéj illat lengi be a teret, mindenki tudja már hol a szokásos helye, mintha évek óta itt ragyogna a vásár.

Mi lehet a siker titka? A kézművesek; famíves, textil míves,

tűzzománcos, csuhéfonó, mézeskalács készítő, gyöngyfűző, szövő, népi iparművész igényes és megfizethető portékái, s a mintegy húsz árus közvetlensége s persze az is, hogy ki lehetett próbálni a mesterség fortélyait s kóstolhattunk a különleges mézből is. S ellenni azt, hogy a fantázia segítségével a hagyományos anyagokból milyen szépségeket lehet készíteni. A Szent Erzsébet Közösségi Ház emeleti termében öt féle kézműves foglalkozáson vehettek részt az óvodás és iskolás gyerekek Kovács Zoltán népi iparművész, játszóház-vezető és társai irányításával. Készültek a csuhé angyalkák, az ajtó díszek, miközben az ügyes kis gazdasszonyok készítették – sütötték a mézeskalácsokat, a kis fazekasok örömmel vitték magukkal a kis mécses tartóikat. Délelőtt az Európai Mézes Reggeli program keretében mézes teát, mézes falatokat is kóstoltak a gyerekek. Az Önkormányzat jóvoltából került sor a „Jó szívvel” sátorban a boldogi rózsza sütésére, meleg mézes tea készítésére s a nap folyamán mindezek kínálására. Ennek szervezésében, lebonyolításában s az egész napos rendezvény szervezésében Baranyi Anita jelentős szerepet vállalt. A „Jó szívvel” sátorban pedig a Jászfényszaru Város Gondozási Központja, a Teaház Idősek Klubja munkatársai – Folyóné Rimóczi Márta, Dávid Ildikó és önkéntesei – Görbe Jánosné Amálka tevékenykedtek.

A színes és nyüzgő forgatag a gyermekeknek és felnőtteknek, időseknek egyaránt élményt jelentett.

Amiért érdemes ellátogatni ide, a közösség formáló erő, a hangulat, a Karácsony közeledtét idéző illatok, a közvetlenség és az élménygazdagság. S az üzenete a programnak „tanuljunk elejinktől”.

A vásári kiállítás, kavalkád mellett minden évben részesei lehetünk egy-egy aktuális lélekmelengető programnak is. Nagy érdeklődés kísérte a vásár társrendezvényeit. A beszámoló fotókiállítás Pető István munkáiból készült, amelynek témája a „Lovassportok Jászfényszarun” a Fényszarui Ló-Barát Egyesület rendezvényeinek fotóanyagából összeállított válogatás. A kiállítást Ézsias István emeritus jász kapitány nyitotta meg.

Ezt követően került sor „SacArt kiállítás” - Beszélgetés a szakrális művészetről programra, ahol a beszélgető partnerek: Kiss Gábor esperes plébános atya, Szpisják Pál alkotó művész voltak, moderátora: Farkas Kristóf Vince történész. A művésztanár a Szent Erzsébet szobrán kívül bemutatta azokat a korai alkotásait is, amelyek a szakralitást tükrözték s munkásságát folyamatosan kísérik. Kiss Gábor esperes plébános atya Szent Erzsébetről - mint számára legkedvesebb női szentről osztotta meg gondolatait –, aki korát messze meghaladva élte példamutató életét. Árpád-házi Szent Erzsébet (Magyarországi Szent Erzsébet, német nyelvterületen gyakorta Tübingiai Szent Erzsébet), 1207. július 7-én született II. András magyar király és Merániai Gertrúd lányaként, és fiatalon, 24 évesen halt meg 1231. november 17-én – éppen 785 éve.

A lemenő nap fényében az installáció készítésének bemutatását követően „flashmob”-bal, rögtönzött táncszízzel lepték meg az érdeklődőket az IGLICE néptánc egyesület tagjai.

Szépségesre és színesre sikeredett az Erzsébet-napi vásár és program, reméljük, hogy a jövő évben is sok érdekességet láthatunk itt!

Kovács Béláné Pető Magdolna
Bedekovich Lőrinc Népfőiskolai Társaság

Célba ért a berettyóújfaluiak ajándéka Székelylengyelfalván

Idén kilencedik alkalommal indult útnak az a hétfős lelkes csapat, amely a berettyóújfalui önkormányzat és a Bihari Népfőiskolai Egyesület, valamint a Megyei Szabadművelődési Népfőiskolai Egyesület szervezésében karácsonyi csomagot vitt a székelylengyelfalvi gyerekeknek.

A két település kapcsolata abból ered, hogy Orbán Balázs (1829-1890) Lengyelfalva szülőtte, ám a XIX. század második felében Bihar vármegyét képviselte az Országházban. A testvér települési kapcsolat a 2000-es évek elején szövődött, s az ajándékozás megszokás nélkül 2008 óta tart.

Az idei ajándékosztás aranyvasárnapra esett, amikor is a mintegy 300 lelkes falucska ékszerdobozában, a római katolikus templomban szentmise keretében vehette át a 76 gyermek a névre szóló ajándékot.

Bálint Domokos önkormányzati képviselő, egyházgondok, ünnepi beszédében köszönetet mondott azért, hogy az újfaluiak évről évre örömet, boldogságot varázsolnak a lengyelfalvi gyerekek arcára.

„A játékonyság gerjesztője az örömszerzésnek. Igazi ember az, aki szeretni tud. Aki szeretni tud, az jó is tud lenni. Aki szeretni tud, az le is tud mondani. Aki szeretni tud, az örömet is szerez embertársainak.” – hangsúlyozta a vendéglátó, aki áldásos, békés karácsonyt és egészségben, bőségben eltöltendő boldog új évet kívánt a jelenlévőkön át valamennyi berettyóújfalui lakosnak.

Porkoláb Lajos, a küldöttség részéről szólta a gyerekekhez, hiszen mint fogalmazott, miattuk érkeztek Lengyelfalvára. – „Minél többet adunk, annál több marad nekünk” – hangsúlyozta, s bemutatta azokat, akik rendszeres visszatérői az ajándékhozó csoportnak – Dr. Iszlai Sándor főorvos, Dr. Gömöri György főgyógyász – valamint azokat, akik első alkalommal vállalkoztak a 400 kilométeres útra: Papp Gyuláné, Agódi Pál és Dragomán György.

A szentmisét celebráló Benedek Sándor plébános is köszönetet mondott a szeretet csomagjaiért, mint mondotta: minden elmúlik, ám a szeretet megmarad.

Kép és szöveg: **Nyíró Gizella**

KÖLESZI NÉPFŐISKOLA: Gazdag Ferenc előadása Szinnyei Merse Pál életéről és művészetéről

2016. november 28-án ismét Gazdag Ferenc tanár előadását hallgattuk a Népfőiskola foglalkozásán. Most Szinnyei Merse Pál életével és munkásságával ismerkedtünk.

2016. november 28-án ismét Gazdag Ferenc tanár előadását hallgattuk a Népfőiskola foglalkozásán.

Most Szinnyei Merse Pál életével és munkásságával ismerkedtünk, akiről a korabeli kritikusok azt mondták, hogy nem gazdálkodott jól a tehetségével, mert a családi életet mindig előbbre valónak tartotta.

Nemzeti érzelmű nemesi családból származott, amelynek körében nemzedékek óta megszokott volt az irodalom, a zene és a képzőművészet művelése. A család apai és anyai részről is 700 éves múlttal rendelkezik.

1845-ben született Szinyeújfalun. (+1920. Jernye)

Apja Szinyei Merse Félix, anyja Jekelfalussy Valéria nyolc gyermeke közül Pál a harmadik. Édesapja Kassán szerzett jogi végzettséget, mindvégig támogatta fia művészi ambícióit, édesanyja pedig irodalom- és zenekedvelő asszony volt, aki jelentős vagyont hozott a házasságba.

Jekelfalussy Valéria a Sáros vármegyei nőegylet létrehozója és első elnöke volt. Maga is írt verseket, a Kisfaludy társaság egyik alapítója.

A szabadságharc alatt minden ezüst holmijukat és ékszereit a szabadságharc céljaira ajánlotta fel. Részt vett az eperjesi hadikórház megszervezésében. A szabadságharc bukása után 50 kancsuka-ütre ítélték, amit csak otthona elhagyásával kerülhetett el.

Szinnyei Merse Pál tanulmányait Eperjesen, a katolikus gimnáziumban folytatta hatodikos koráig, amikor megbukott (összes osztálytársával együtt), ugyanis az iskola szlovák tanárait egy politikai tüntetésen magyár diákok kergették meg.

Így magántanuló lett, majd Nagyváradon tanult és érettségizett.

Gimnazista éve alatt kezdett komolyabban a festéssel foglalkozni, Mezey Lajos tanítványa, aki mellett több képet is készített.

Tanulmányait a müncheni Képzőművészeti Akadémián folytatta, ahol jól érezte magát.

Szüniidejét Jernyén töltötte, mialatt a család tagjairól rajzok, festmények születtek.

A festményeket elemezve előadónk a színek világába is elkalauzolt bennünket, így hallottunk a főszínekről, a 6-os, 9-es, 12-es színekörrel, a színellentétekről, a hideg, meleg színekről, a komplementer (kiegészítő) színekről, de téma volt a színszerkesztés, a tér érzékeltetése, a vonalperspektíva, a levegőperspektíva, ami a színek erejét megtöri.

Előadónk a vetített rajzok, tanulmányok, festmények hangulatára, az elrendezésre, a színek és tónusok kontrasztjára, a perspektivikus irányvonalakra, az uralkodó színekre és kontrasztokra egyaránt felhívta a figyelmünket.

Egy érdekes, tanulságos művészettörténeti órát kaptunk, amit őszinte tapsal köszöntünk meg.

Nemzeti Kulturális Alap

Magyar Népfőiskolai Társaság

1138 Budapest, Révész u. 2/c

Tel.: 06 (20) 610 05 06

www.nepfoiskola.hu

mnt@nepfoiskola.hu